

Szkolenie dla opiekunek i opiekunów praktyk

Materiały
szkoleniowe

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Materiały współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet III. *Wysoka jakość systemu oświaty*, Działanie 3.3. *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałanie 3.3.2. *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe*).

Materiały zostały opracowane przez

Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych sp. z o.o.
ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 17, lok. 4 A, 90–248 Łódź
tel.: 42 633 17 19, faks: 42 209 36 85

Materiały opracował zespół w składzie:

Agata Janus
Lidia Jaroch
Katarzyna Paliwoda
Katarzyna Czekał
Ewa Organiściak

Redakcja merytoryczna:

Anna Strożek

Redakcja językowa:

Katarzyna Goszczyńska-Jurgielaniec

Skład:

Magdalena Karwan
Joanna Skrońska

Projekt okładki:

Joanna Skrońska

ISBN 978-83-63120-65-8

Druk:

Drukarnia Cyfrowa i Wydawnictwo „Piktor”
ul. Tomaszowska 27, 93–231 Łódź
tel.: (42) 659 71 78, faks: (42) 617 03 07
www.piktor.pl

Spis treści

Wstęp	5
1. Budowa PPP wdrażanego w Wyższej Szkole Administracji w Bielsku-Białej	15
2.1. Prawne aspekty realizowanych praktyk	17
2.2. Współpraca Uczelni ze Szkołą	20
2.3. Hospitowanie zajęć oraz sposób prowadzenia praktyk studenckich	20
2.4. Ewaluacja praktyk – możliwości i techniki oceny praktykanta	23
2.5. Przygotowanie praktykanta do pracy w szkole – wymagania ze strony szkoły (warsztaty prowadzące do uzyskania kompetencji, w jakie studenci są niewystarczająco wyposażeni przez uczelnię)	25
3. Technologie informacyjne w nauczaniu	27
3.1. Programy do kształcenia na odległość, własna strona z materiałami edukacyjnymi – założenie i konfiguracja	29
3.1.1. Jak stworzyć autorską stronę?	31
3.2. Programy do tworzenia prezentacji multimedialnych (Prezi, Xerte)	41
3.2.1. Prezentacje multimedialne w programie Prezi	41
3.2.2. Platforma nauczania zdalnego Xerte	51
3.3. Aplikacje do generowania ocen opisowych	56
3.4. Programy do generowania planów lekcji	58
3.5. Doskonalenie warsztatu nauczyciela – kursy on-line	59
4. Dyskryminacja zawodowa m.in. ze względu na płeć	63
4.1. Pojęcie dyskryminacji i jego przejawy na rynku pracy	65
4.2. Podstawy prawne przeciwdziałania dyskryminacji, nie tylko na rynku pracy	66
4.3. Sposoby przeciwdziałania przejawom dyskryminacji na rynku pracy	68
4.4. Stereotyp nauczyciela jako zawodu typowo kobiecego	69
5. Współpraca szkoły w ramach programów UE	71
6. Programy szkolne	77
6.1. „Szkoła z klasą”	79
6.2. „Szkoła promująca zdrowie”	80
6.3. „Szkoła bez przemocy”	81
6.4. „Programy własne”	81
7. Kompetencje nauczyciela w XXI wieku	85
7.1. Jakie cechy powinien posiadać kompetentny nauczyciel?	89
7.2. Kompetencje nauczyciela w Europie	90
7.3. Certyfikaty w rozwoju pedagoga	93
Zakończenie	97
Bibliografia	101

Wstęp

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Niniejsze materiały mają na celu wsparcie uczestników warsztatów dla opiekunek i opiekunów praktyk – przedstawicieli SP z Bielska-Białej, przedszkoli oraz poradni psychologiczno-pedagogicznej. Warsztaty są częścią projektu *Przez praktykę do wiedzy*, realizowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet III. *Wysoka jakość systemu oświaty*, Działanie 3.3. *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałanie 3.3.2. *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe*). Projektodawcą jest Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, zaś jej partnerem w realizacji projektu – Towarzystwo Szkolne im. M. Reja w Bielsku-Białej.

Głównym założeniem projektu *Przez praktykę do wiedzy* jest poprawa jakości praktyk. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez podniesienie kompetencji studentek Wyższej Szkoły Administracji uczących się na kierunkach: pedagogika wczesnoszkolna z wychowaniem przedszkolnym i pedagogika wczesnoszkolna z terapią pedagogiczną, a także nauczycieli i nauczycielek pracujących w wybranych placówkach oświatowych. Główne założenie projektu ma zostać osiągnięte również dzięki modernizacji i wdrożeniu w wybranych placówkach Programu Praktyk Pedagogicznych.

Celem niniejszego bloku warsztatowego jest przygotowanie jego uczestników do takiej opieki nad praktykantami, dzięki której młodzi ludzie wyniosą jak najwięcej korzyści ze swoich pierwszych doświadczeń w pracy z uczniem. Warsztaty mają za zadanie również uświadomienie opiekunom, że także dla nich praktyki studenckie mogą okazać się owocne i prowadzić do samorozwoju.

Niniejsze materiały poruszają wiele istotnych kwestii związanych z praktykami i opieką nad odbywającym je studentem. Pierwszy rozdział wyjaśnia podstawowe kwestie związane z Programem Praktyk Pedagogicznych realizowanym przez Wyższą Szkołę Administracji – jego założenia, cele, metodykę wdrażania. Drugi rozdział podejmuje temat roli opiekuna praktyk, zasad współpracy uczelni ze szkołą, sposób przygotowania praktykanta do pracy w szkole i prowadzenia jego praktyk, a także ich ewaluacji. W rozdziale tym opisano także prawne aspekty realizowania praktyk. Kolejna część materiałów dotyczy kwestii, która jest niezwykle ważna w pracy współczesnego nauczyciela – technologii informacyjnych w nauczaniu. Uczestnicy znajdą tu szczegółowe wyjaśnienia dotyczące m.in. kwestii zakładania konta, korzystania z narzędzi takich jak Orangespace, Prezi, Xerte, aplikacji do generowania ocen opisowych, planów lekcji. Pomocą w przyswojeniu tych treści będą służyły zdjęcia pokazujące poszczególne kroki. Ważnym zagadnieniem poruszonym w tej części materiałów jest także samodoskonalenie nauczycieli – przede wszystkim za pośrednictwem kursów on-line. Kolejny rozdział podejmuje problematykę dyskryminacji zawodowej – jej przejawów na rynku pracy, prawnych podstaw przeciwdziałania temu zjawisku oraz zagadnieniu stereotypu nauczyciela jako zawodu typowo kobiecego. Kolejny rozdział niniejszych materiałów omawia możliwości współpracy szkoły w ramach programów Unii Europejskiej, następny zaś przedstawia najbardziej znane

programy szkolne i wyjaśnia, dlaczego warto z nich korzystać. Celem ostatniej części opracowania jest zdefiniowanie pojęcia „kompetencje” oraz określenie, jakimi cechami powinien wykazywać się kompetentny nauczyciel. Ważnym elementem tego rozdziału jest omówienie certyfikatów, które nauczyciel może zdobyć, aby potwierdzić swoje przygotowanie do zawodu i posiadane kompetencje.

Mamy nadzieję, że niniejsze materiały nie tylko będą pomocne dla uczestników w trakcie warsztatów, ale także nieraz posłużą im już po zakończeniu projektu.

1. Budowa PPP wdrażanego w Wyższej Szkole Administracji w Bielsku-Białej

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Program Praktyk Pedagogicznych realizowany w ramach projektu *Przez praktykę do wiedzy*, skierowanego do studentek pedagogiki na specjalnościach: pedagogika wczesnoszkolna z wychowaniem przedszkolnym oraz pedagogika wczesnoszkolna z terapią pedagogiczną, a także do opiekunów/opiekunek praktyk (przedstawiciele SP z Bielska-Białej, przedszkoli, poradni psychologiczno-pedagogicznej), nauczycieli/nauczycielek dyplomowanych i mianowanych z placówek podległych Towarzystwu Szkolnemu im. M. Reja w Bielsku-Białej oraz czterech placówek dydaktycznych z terenu Bielska-Białej. Jego najważniejszym założeniem jest zwiększenie i polepszenie przygotowania przyszłych nauczycieli szkół podstawowych i przedszkoli do pełnienia funkcji wychowawczych i dydaktycznych w pracy z dziećmi.

Nadrzędne cele Programu Praktyk Pedagogicznych obejmują¹:

1. Przygotowanie studentów do konstruowania procesu edukacyjnego w przedszkolu i szkole podstawowej w taki sposób, aby kształcić u uczniów holistyczną wiedzę o świecie, wszechstronne umiejętności – w tym przede wszystkim dotyczące samodzielnego i efektywnego uczenia się – oraz umożliwiające pokonywanie kolejnych progów edukacyjnych.
2. Nabycie umiejętności rozbudzania u uczniów zainteresowań i kształcenia u nich zdolności samodzielnego poszukiwania wiedzy, krytycznego stosunku do pozyskiwanych informacji i wykorzystania ich w praktyce, na poziomie adekwatnym do ich wieku i możliwości poznawczych.
3. Zweryfikowanie zakresu posiadanych przez praktykanta kompetencji niezbędnych dla wykonywania zawodu nauczyciela i wychowawcy² w celu wskazania obszarów, w jakich należy podjąć wysiłki doskonalące i samokształceniowe.
4. Przygotowanie do podejmowania współpracy z rodzicami uczniów, instytucjami wspierającymi edukację i nauczycielami oraz z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.
5. Zweryfikowanie kwalifikacji do podejmowania samodzielnych działań dotyczących funkcjonowania podopiecznych w sferze intelektualnej, fizycznej, psychicznej i moralnej.
6. Przygotowanie do realizacji zadań zawodowych, zgodnie z uregulowaniami prawnymi dotyczącymi funkcjonowania szkół oraz podstawą programową nauczania przedszkolnego i wczesnoszkolnego.
7. Przygotowanie do pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
8. Wdrożenie do implementowania w pracy z dziećmi wątków związanych z edukacją regionalną i międzykulturową oraz kształcenia u nich postaw otwartości i tolerancji.

¹ K. Czekaj, M. Mackiewicz, J. Stopolska, *Program Praktyk Pedagogicznych*, Łódź 2011, s. 14–28.

² W Programie Praktyk Pedagogicznych wśród kompetencji kluczowych w zawodzie nauczyciela wymienia się w pierwszym rzędzie: umiejętność efektywnego komunikowania się, mediacji, organizacji pracy w grupie, rozwiązywania konfliktów, asertywności. Ibidem, s. 16.

9. Przygotowanie do włączania do procesu nauczania i wychowania technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz realizowania w pracy z dziećmi elementów profilaktyki zagrożeń internetowych.
10. Kształcenie umiejętności ewaluacji podejmowanych działań dydaktycznych i wychowawczych, a w kontekście jej wyników – optymalizowania warsztatu nauczycielskiego oraz planowania działań doskonalących.
11. Przygotowanie do skutecznego poruszania się w środowisku zawodowym nauczycieli oraz na edukacyjnym rynku pracy.
12. Kształcenie umiejętności radzenia sobie ze stresem i podejmowania działań zapobiegających wypaleniu zawodowemu.
13. Podniesienie kompetencji nauczycieli i nauczycielek wybranych placówek oświatowych dotyczących m.in. wdrażania Programu Praktyk Pedagogicznych.

Uczestnicy programu będą odbywać praktyki pedagogiczne w trzech różnych typach placówek: w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w przedszkolach oraz w szkołach podstawowych. Trzeba zwrócić szczególną uwagę na konieczność i celowość udziału studentów wszystkich specjalności uwzględnionych w projekcie w praktykach w każdej z wymienionych instytucji. Stwarza to bowiem młodym ludziom możliwość poznania realiów pracy oraz specyficznych zadań zawodowych związanych z zatrudnieniem w każdej z tych placówek, a w przyszłości pozwoli im na dokonanie bardziej świadomego i dojrzałego wyboru ścieżki zawodowej.

W zależności od etapu praktyk, zróżnicowane zostały szczegółowe cele programu i wymiar godzin poświęconych na poznanie realiów pracy w poszczególnych typach placówek dla studentów wybierających poszczególne specjalności³.

Podział puli godzin przeznaczonych na praktyki w poszczególnych placówkach dla studentów pedagogiki wczesnoszkolnej z terapią pedagogiczną przewiduje odbycie:

1. 20 godzin praktyk w poradni psychologiczno-pedagogicznej;
2. 20 godzin praktyk w przedszkolu;
3. 80 godzin praktyk w szkole podstawowej w klasach I–III.

Podział puli godzin przeznaczonej na praktyki w poszczególnych placówkach dla studentów pedagogiki wczesnoszkolnej z wychowaniem przedszkolnym przewiduje odbycie:

1. 20 godzin praktyk w poradni psychologiczno-pedagogicznej, z tym, że 10 godzin z tej puli może zostać zrealizowanych w szkole podstawowej lub w przedszkolu, jeśli będą one polegać na współpracy z zatrudnionym tam pedagogiem szkolnym;
2. 80 godzin praktyk w przedszkolu;
3. 80 godzin praktyk w szkole podstawowej w klasach I–III.

W celu zagwarantowania udziału studentów w różnych typach zadań wynikających z roli pedagoga i nauczyciela, w Programie dokonano szczegółowego rozdziału godzin przeznaczonych

³ Ibidem, s. 29–30.

na konkretne formy działań praktykantów w czasie pracy w poradniach, przedszkolach i szkołach⁴. Opiekunowie praktyk powinni dokładnie zapoznać się z tym podziałem jeszcze przed rozpoczęciem praktyk, tak aby wspólnie ze studentami optymalnie zaplanować harmonogram zajęć. Wypada przy tym uwzględnić w harmonogramie możliwie dużo zróżnicowanych form pracy, zgodnych tak z założeniami Programu, jak i własnymi możliwościami, predyspozycjami i zainteresowaniami.

Oprócz dokładnego zapoznania się z Programem Praktyk Pedagogicznych, przed przystąpieniem studentów do pracy w poradni, przedszkolu czy szkole warto, aby zarówno oni, jak i opiekunowie ich praktyk, pamiętali o kilku zasadach, które mogą wpłynąć na efekty pracy studenta w czasie praktyk zawodowych:

1. Należy zadbać od początku o prawidłowość formalnej strony realizacji praktyk, tak aby kwestie biurokratyczne związane z wymaganymi przez uczelnię i placówkę, w której odbywają się praktyki, nie zakłócały dokumentacją przebiegu pracy i nie odciągały uwagi od nadrzędnych celów udziału w projekcie.
2. Opiekun praktyk powinien utrzymywać stały i bezpośredni kontakt ze studentem, poświęcać mu czas, gdy ten będzie tego potrzebował. Należy pamiętać, że od jakości komunikacji pomiędzy studentem i nauczycielem-opiekunem zależy, jakie korzyści przyniesie obu stronom ta współpraca.
3. Opiekun powinien dbać o to, aby każda aktywność studenta w ramach praktyk była z nim rzeczowo omówiona. W pracy studenta w równym stopniu należy wskazywać pozytywy, jak i negatywy.
4. Harmonogram zajęć ustalony z opiekunem na początku praktyk powinien być konsekwentnie realizowany.
5. Szczególną wagę powinno się przyłożyć do autorefleksyjnej postawy praktykanta wobec jego pracy z dziećmi. Szczerość i uczciwość studenta wobec samego siebie pozwoli mu odkryć zdolności i atuty, które będzie mógł wykorzystać w pracy pedagogicznej, jak również wskazać te obszary, w których musi on podjąć dalszą pracę doskonalącą, aby stać się w przyszłości kompetentnym i profesjonalnym nauczycielem.

⁴ Patrz: Ibidem, s. 38–44.

2. Rola opiekuna praktyk

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Rola, jaką odgrywa opiekun praktyk, ma ogromne znaczenie. Nauczyciel sprawujący tę funkcję ma znaczny wpływ zarówno na efekty pierwszych doświadczeń zawodowych młodego człowieka, jak i na styl jego późniejszej pracy. Dlatego ważne jest, aby była to osoba przygotowana do opiekowania się praktykantem pod wieloma względami – zarówno w zakresie znajomości prawnych aspektów realizowanych praktyk, zasad współpracy z uczelnią, na której studiuje praktykant, jak i znajomości szczegółowego przebiegu praktyk.

2.1. Prawne aspekty realizowanych praktyk

Wyzwania nowoczesnego społeczeństwa i rynku pracy niosą potrzebę stworzenia modelu pedagoga – nauczyciela i wychowawcy przygotowanego merytorycznie, dydaktycznie i praktycznie do opieki, nauczania i kształcenia dziecka, jako istoty społecznie zmiennej, elastycznej na nowe trendy rynku pracy.

Wymogi wobec programów kształcenia nauczycieli oraz zakresu umiejętności wymaganych od absolwentów kierunków pedagogicznych uprawniających do pracy w różnego typu placówkach oświatowych reguluje Rozporządzenie MENiS z dnia 07.09.2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2007, Nr 207, poz. 2110). Zgodnie z tym rozporządzeniem:

Szkoły wyższe prowadzą kształcenie nauczycieli w ramach specjalizacji nauczycielskiej na studiach wyższych zawodowych, uzupełniających studiach magisterskich, jednolitych studiach magisterskich oraz studiach podyplomowych. W programie studiów, w zakresie specjalizacji nauczycielskiej, uwzględnia się wymogi określone w niniejszych standardach, tak aby absolwent studiów, równocześnie z wiedzą merytoryczną w zakresie określonego kierunku studiów, uzyskał przygotowanie do nauczania przedmiotu (prowadzenia zajęć) i kwalifikacje zawodowe.

Nieodłączną częścią przygotowania zawodowego nauczycieli w tak zarysowanym modelu kształcenia są praktyki zawodowe studentów kierunków pedagogicznych. Stanowią one niezbędny element studiów. Ich ukończenie gwarantuje nabycie uprawnień do pracy w zawodzie nauczyciela. W trakcie praktyk student może wcielić w życie teorię, w którą wyposażyły go zajęcia na uczelni oraz poznana literatura przedmiotu, jak również zweryfikować swoje umiejętności i wiedzę w praktycznym działaniu. Praktyki pozwalają studentowi na zapoznanie się z przyszłym środowiskiem pracy, na wcielenie się w rolę nauczyciela i uczestniczenie we wszystkich jego obowiązkach. Zapewniają też kontakt z dziećmi w różnym wieku, które funkcjonują w rozmaitych sytuacjach psychospołecznych.

Zajęcia w szkołach i przedszkolach pozwalają dokonać obserwacji zachowania dzieci, a także dostarczają możliwość kontaktu z nimi. Takie doświadczenie jest niezwykle ważne w kontekście przyszłych zadań potencjalnego nauczyciela. Student może zapoznać się także z ogólnym funkcjonowaniem placówki i sprawdzić posiadane umiejętności, a także zdobyć

nowe, które rozszerzają zakres jego kompetencji. Osiągnięcie tak zdefiniowanych celów stojących przed praktykami pedagogicznymi jest dla studenta cenne również dlatego, że z punktu widzenia potencjalnego pracodawcy wymiernymi wyznacznikami potencjału kandydata do pracy są: poziom wykształcenia i jego profil, czyli kwalifikacje zawodowe wyrażone głównie doświadczeniem zawodowym.

Praktyki studenckie pozwalają również dostarczyć nauczycielom – opiekunom praktyk studenckich w placówkach oświatowych – informacji o treściach przekazywanych studentom w trakcie kształcenia na uczelniach wyższych. Konsekwencją obserwacji pracy praktykantów i analizy wyników ewaluacji ich działań przez opiekuna z ramienia uczelni wyższej winna być weryfikacja nauczanych na studiach pedagogicznych treści i dostosowanie ich do zmieniającej się dynamicznie rzeczywistości w polskich placówkach oświatowych.

Obowiązek odbycia praktyk pedagogicznych wynika z aktów prawnych:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli⁵ - rozporządzenie to informuje, że elementem kształcenia każdego studenta specjalizacji nauczycielskiej jest ukończenie praktyk pedagogicznych (nie krótszych niż 180 godzin, w tym co najmniej 30% to zajęcia prowadzone przez studenta), przygotowujących do pracy w zawodzie nauczyciela. Praktyki te weryfikują i uzupełniają umiejętności studentów, zdobywane od początku studiów. Oprócz umiejętności dydaktycznych, związanych z przekazywaniem treści nauczania uczniom, w omawianym dokumencie jest również mowa o umiejętnościach wychowawczych przyszłych nauczycieli. Studia oraz praktyki kształtują też kompetencje w zakresie kreatywnym (innowacyjność myślenia i działania), prakseologicznym (zaplanowanie procesu edukacji oraz jego ocena), komunikacyjnym (właściwa komunikacja interpersonalna z uczniami i innymi nauczycielami, a także rodzicami), informacyjno-medialnym (korzystanie z komputerów, multimediów i Internetu w nauczaniu) oraz językowym (znajomość przynajmniej jednego obcego języka). Oprócz nadrzędnych celów praktyk pedagogicznych rozporządzenie to wskazuje, że student musi posiadać wiedzę z pedagogiki i psychologii, wzbogaconą o wiedzę z innych dziedzin, na przykład z emisji głosu itp. Ponadto nakłada na szkoły wyższe obowiązek współpracy z placówkami, w których studenci odbywają praktyki pedagogiczne.
2. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym⁶ - zgodnie z postanowieniami tego aktu prawnego student nie otrzyma dyplomu z ukończoną specjalizacją nauczycielską, jeżeli nie odbędzie praktyk pedagogicznych w trakcie studiów.
3. Rozporządzenie MEN z dnia 30 czerwca 2006 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach ję-

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli, Dziennik Ustaw (Dz. U.) 2004 Nr 207, poz. 2110.

⁶ Dz. U. 2005 Nr 164, poz. 1365, Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.

zyków obcych⁷ - powyższy dokument odnosi się do studentów wymienionych w jego tytule szkół wyższych i podkreśla konieczność odbycia praktyki pedagogicznej przed rozpoczęciem pracy w zawodzie nauczyciela.

4. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki - dokument ten również określa obowiązek odbycia praktyk pedagogicznych przez studentów specjalizacji nauczycielskiej, ale jednocześnie zostawia uczelni swobodę w decydowaniu o formie i wymiarze czasowym praktyk. Pozwala to na wprowadzanie takich zmian, które dana szkoła wyższa uważa za dostosowane do specyficznych potrzeb uczelni oraz jej studentów.
5. Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007–2013, wydana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu - strategia ta akcentuje konieczność przygotowania praktycznego osób, które zamierzają pracować w wyuczonym zawodzie. Dokument wspomina również o praktykach u przyszłych pracodawców, mogących później zatrudnić praktykanta, który dowiódł swojej wartości w trakcie odbywania praktyk.
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli⁸ - według tego rozporządzenia nauczyciel to osoba z wykształceniem wyższym lub osoba, która ukończyła zakład kształcenia nauczycieli. To także osoba, która odbyła praktykę zawodową (w liczbie co najmniej 180 godzin). Te same założenia zostały zawarte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2006 roku.

Ze wskazanych wyżej aktów prawnych wynika, że obowiązkiem przyszłego nauczyciela jest ukończenie praktyk zawodowych. Dokumenty te podają też zwykle minimalną liczbę godzin praktyk obowiązującą praktykanta, a także wytyczają ich ogólne cele. Dokładny charakter praktyk oraz ich cele szczegółowe określa jednak zwykle szkoła wyższa, w której kształci się praktykant. Pozwala to uczelniom na podejmowanie decyzji w sprawach praktyk i na opracowywanie własnych programów praktyk pedagogicznych, oznacza też jednak istnienie znaczących różnic w programach praktyk obowiązujących w Polsce.

⁷ Dz. U. 2006 Nr 128, poz. 897, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 2006 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych.

⁸ Dz. U. 2009 Nr 50, poz. 400, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli.

2.2. Współpraca Uczelni ze Szkołą

Konfrontacja zdobytej w czasie studiów wyższych teoretycznej wiedzy z realiami pracy w szkole pozwoli przyszłemu nauczycielowi lepiej przygotować się do realizacji czynności zawodowych. W związku z powyższym niezwykle istotne jest, aby uczelnie wyższe utrzymywały stały kontakt oparty na współpracy z placówkami oświatowymi oraz nauczycielami pełniącymi funkcje opiekunów praktyk. Niezbędnym warunkiem jest zatem utrzymywanie kontaktu nauczyciela – opiekuna praktyk z nauczycielem akademickim, który pełni funkcję opiekuna merytorycznego i metodycznego studentów z ramienia uczelni. Kontakt ten może przybrać kilka form:

1. Przed rozpoczęciem praktyk nauczyciel-opiekun może skonsultować się z koordynatorem z ramienia uczelni w kwestiach dotyczących programu praktyk, jego celów, a także zadań, jakie student będzie zobligowany wykonać. Może przy tym wskazać, które z wymagań i celów postawionych przed studentem w programie praktyk są niemożliwe do zrealizowania w konkretnej placówce oświatowej.
2. W trakcie praktyk opiekun może zwracać się do koordynatora z ramienia uczelni we wszelkich kwestiach związanych z pracą studenta, ewaluacją wykonywanych przez niego zadań, postawą, jaką przejawia podczas pracy z uczniami.
3. Inicjatywą koordynatora z ramienia uczelni powinno być natomiast uzyskanie od opiekunów praktyk możliwie wielu informacji na temat prowadzonych przez nich na praktykach studentów – ich osiągnięć i stopnia zaangażowania w realizację praktyk pedagogicznych.
4. Obowiązkową praktyką powinno być także hospitowanie wybranych zajęć prowadzonych lub współprowadzonych przez studentów przez wskazanych do tego pracowników uczelni wyższej organizującej praktyki.

2.3. Hospitowanie zajęć oraz sposób prowadzenia praktyk studenckich

Na pierwszym etapie praktyk student wyłącznie obserwuje lekcje prowadzone przez nauczyciela-opiekuna i innych pedagogów zatrudnionych w danej placówce. Po hospitacjach kilku lekcji studenci są przygotowani do samodzielnego poprowadzenia zajęć (lub ich części) w szkole lub w przedszkolu. Odbywane w danej klasie obserwacje lekcji mają jeszcze jeden aspekt – przebywając podczas lekcji w klasie studenci zapoznają się z uczniami, co ma istotne znaczenie w ich dalszej współpracy z daną grupą.

Przed przystąpieniem studenta do samodzielnego prowadzenia lub współprowadzenia zajęć hospitowanych przez opiekuna praktyk należy ustalić temat prowadzonej przez niego

lekcji. W wyborze tematu lekcji studenci mogą mieć określoną swobodę i mogą proponować te tematy, które poruszają zagadnienia budzące ich zainteresowanie, np. związane z ekologią czy ochroną środowiska, lub inne. Działanie to jest wskazane, ponieważ znając temat hospitowanej lekcji, studenci mogą lepiej przygotować się do niej pod względem metodycznym i merytorycznym. Pomoże to studentowi dobrać taką metodę nauczania, która pozwoli na optymalną realizację treści zawartych w materiale nauczania dotyczącym wybranego zagadnienia. Istnieje wówczas możliwość zaprojektowania zbioru celów dydaktyczno-wychowawczych, w tym także celów operacyjnych, które student powinien na danej lekcji zrealizować.

Jeśli istnieje taka ewentualność, student może też hospitować lekcje na ten sam temat, prowadzone przez doświadczonych nauczycieli, a następnie porównać założone przez nich cele lekcji oraz metody ich realizacji z tymi celami i metodami, które sam zaproponował w czasie samodzielnie prowadzonych zajęć.

Nieodłącznym elementem hospitowanej lekcji jest jej omówienie z nauczycielem-opiekunem oraz wspólna dyskusja nad właściwym kryterium doboru celów dydaktyczno-wychowawczych i operacyjnych i metod nauczania. Zarówno w przypadku omawiania zajęć prowadzonych przez praktykanta, jak i tych, które on sam hospituje (a które są prowadzone przez nauczycieli zatrudnionych w danej placówce), pomocnym narzędziem służącym ewaluacji mogą być specjalnie do tego celu skonstruowane arkusze obserwacji – oddzielne dla studenta i dla opiekuna praktyk.

Elementem przygotowania studenta do podejmowania samodzielnych działań dydaktycznych i wychowawczych (pod opieką i kontrolą opiekuna praktyk) powinno być opracowywanie przez studentów konspektów/scenariuszy, zawierających wszystkie te elementy, które są niezbędne do przeprowadzenia lekcji na dany temat, a więc:

1. temat lekcji;
2. zbiór celów operacyjnych, jakie należy osiągnąć na danej lekcji;
3. właściwą metodę nauczania, pozwalającą na optymalizację procesu nauczania w odniesieniu do konkretnego tematu lekcji;
4. zastosowane środki dydaktyczne;
5. treści, które uczniowie powinni sobie przyswoić;
6. rekapitulacja, czyli zebranie i usystematyzowanie przerobionego materiału.

Po napisaniu konspektu lekcji jego treść oraz trafność doboru metod nauczania dla realizacji określonego tematu winna być konsultowana z opiekunem praktyk, ewentualnie z pracownikiem naukowo-dydaktycznym uczelni. Na tym etapie pracy istnieje możliwość wprowadzenia w konspekcie zmian, które służą uniknięciu błędów metodycznych lub nawet merytorycznych, mogących wynikać z niezbyt dogłębnego przeanalizowania tematu lekcji i treści w niej zawartych lub ze skomplikowanej dla wybranego tematu struktury układu treści i struktury lekcji. Po odbytej konsultacji i wprowadzeniu omówionych zmian konspekt zostaje zaakceptowany z możliwością jego wykorzystania podczas prowadzenia mającej się odbyć lekcji.

Każdą lekcję prowadzoną przez praktykantów nauczyciel powinien analizować według planu, który zawiera następujące zagadnienia:

1. Czy cele operacyjne i cele dydaktyczno-wychowawcze zostały zrealizowane?
2. Czy we właściwy sposób sprawdzono wiadomości nabyte przez uczniów, tzn. czy zweryfikowano wiedzę wszystkich uczniów oraz czy wystawione oceny pokrywały się z rzeczywistym stanem ich wiedzy?
3. Czy właściwie dobrano metodę nauczania do występujących w lekcji treści nauczania i jak można ocenić umiejętność posługiwania się tą metodą przez praktykanta?
4. Czy zastosowano potrzebne do lekcji pomoce naukowe?
5. Czy praktykant właściwie rozplanował lekcję w czasie, tzn. czy na poszczególne ogniwa lekcji przeznaczono właściwą ilość czasu?
6. W jaki sposób student przeprowadził zebranie i utrwalenie przerobionego na lekcji materiału?
7. Czy temat pracy domowej został trafnie sformułowany i czy została ona zadana we właściwy sposób?
8. Czy zapis informacji na tablicy był prowadzony właściwie i czy notatki w zeszytach uczniowskich zostały poprawnie sporządzone?
9. Czy praktykant potrafił wykorzystać metody aktywizujące uczniów?
10. Czy na lekcji student nie popełnił błędów merytorycznych oraz językowych?
11. Czy zwracał uwagę podczas prowadzonej przez siebie lekcji na zachowanie właściwego ładu i porządku w klasie?
12. Jak można ocenić postawę prowadzącego lekcję praktykanta? Czy właściwie formułował zadania, czy mówił językiem zrozumiałym dla uczniów, czy nawiązywał właściwy kontakt z klasą oraz czy potrafił wzbudzić zainteresowanie uczniów realizowanym tematem lekcji?
13. Jakie wnioski prowadzące do usprawnienia metod prowadzenia lekcji można wyciągnąć na podstawie przeprowadzonej analizy?

Wstępne próby prowadzenia lekcji pod okiem i kontrolą nauczyciela-opiekuna mają pierwszorzędne znaczenie dla przygotowania zawodowego studentów, ponieważ pozwalają na pracę w naturalnych warunkach – w klasie, w której znajdują się uczniowie o różnym poziomie intelektualnym. To z kolei wymaga umiejętności indywidualnego podejścia do każdego ucznia. Samodzielne prowadzenie lekcji kształci również umiejętność płynnego przechodzenia z części wstępnej oraz nawiązującej lekcji do części postępującej, w której realizuje się nowe treści. Student może uczyć się prawidłowego wykorzystywania metod nauczania, preferujących aktywną postawę uczniów biorących udział w lekcji. Studenci kształcą także zdolność umiejscowienia zaplanowanych poszczególnych fragmentów lekcji w określonej kolejności i ujmowania ich w odpowiednich ramach czasowych.

Przy ustalaniu harmonogramu zajęć prowadzonych czy współprowadzonych przez studenta można uwzględnić także możliwość przeprowadzenia lekcji na ten sam temat w różnych klasach, z uczniami o zróżnicowanym tempie pracy. Stwarza to możliwość porównania efektywności realizacji tych samych treści w odmiennych klasach.

2.4. Ewaluacja praktyk - możliwości i techniki oceny praktykanta

Ewaluacja pracy studenta w czasie praktyk będzie się odbywać w dwóch wymiarach: oceny dokonywanej przez opiekuna praktyk oraz samooceny formułowanej przez studenta. W celu możliwego zobiektywizowania i usystematyzowania takiej ewaluacji przygotowano arkusze oceny i samooceny praktykanta, wypełniane przez opiekunów praktyk i przez studentów po zakończeniu pracy w każdej z placówek⁹. Opiekunowie praktyk będą dokonywać ewaluacji działań praktykantów zgodnie z następującymi (uszczegółowionymi w arkuszach) kategoriami:

1. kompetencje merytoryczne,
2. kompetencje dydaktyczne,
3. kompetencje prakseologiczne,
4. kompetencje społeczne,
5. kompetencje techniczne.

Umiejętności studentów w wymienionych zakresach będą podlegać obserwacji i ocenie opiekunów w toku całych praktyk (wnioski z tych obserwacji powinny być omawiane podczas systematycznych spotkań opiekuna i praktykanta, analizujących aktywności podejmowane w czasie pracy z dziećmi) oraz podsumowywane po ich zakończeniu (poprzez wypełnienie odpowiednich arkuszy i kart ewaluacji).

Równie istotnym elementem ewaluacji pracy praktykanta musi być samoocena podejmowanych zadań dydaktycznych i wychowawczych. Może w niej pomóc przygotowany w tym celu arkusz. Jednak to przede wszystkim autorefleksyjna postawa praktykantów wobec efektów podejmowanych przez nich w czasie praktyk działań może zagwarantować kształcenie umiejętności eliminowania z warsztatu pracy technik, metod i zachowań nauczyciela, które nie przynoszą pożądanych efektów edukacyjnych oraz ulepszania tych, które w pracy z uczniem dają najlepsze rezultaty.

W ramach kontroli wiadomości uczniów podczas praktyki studenci powinni układać teksty sprawdzianów, a także wykorzystywać testy nauczycielskie i standaryzowane. Mogą też uczestniczyć w poprawianiu sprawdzianów i opracowywaniu wyników testów. Działania te są ważnym elementem ewaluacji. Wspólnie z opiekunem praktyki studenci powinni bowiem do-

⁹ Ibidem, s. 74–90.

konywać analizy statystycznej tych wyników i wyciągnąć wnioski dotyczące osiągniętych przez uczniów wyników, a także wyników własnej pracy.

Po obejrzeniu przez nauczyciela akademickiego lekcji prowadzonej przez studenta nieodzownym elementem w przygotowywaniu go do zawodu nauczycielskiego oraz ewaluacji jego pracy jest wnikliwa analiza tej lekcji i jej omówienie w kilku aspektach: merytorycznym, metodycznym i formalnym.

Opinię oraz indywidualną ocenę pracy praktykanta wystawia nauczyciel. Jego ocena wraz z kompletem niezbędnych materiałów – dokumentów takich jak: dziennik praktyk, konспекty prowadzonych lekcji, opinia hospitującego nauczyciela akademickiego stanowią miarodajną podstawę do zaliczenia praktyki i wystawienia opinii o przydatności studenta do zawodu.

Po skończeniu praktyki powinno się przeprowadzić ewaluację wewnętrzną w rozbiciu na pytania dla studentów i oceny odpowiedzi przez opiekujących się nimi nauczycieli według poniżej zaproponowanych punktów:

1. Jaką funkcję pełnią praktyki metodyczno-przedmiotowe w szkole? Odpowiedź uzasadnij.
2. Czym różnią się śródroczne praktyki metodyczno-przedmiotowe od praktyk w systemie ciągłym? Wybierz prawidłową odpowiedź:
 - a) praktyki ciągłe są organizowane w szkołach w ciągu roku nauki akademickiej, a praktyki śródroczne są organizowane na końcu semestru nauki studentów;
 - b) praktyki śródroczne są organizowane w ciągu roku akademickiego, podobnie jak praktyki ciągłe;
 - c) praktyki ciągłe odbywają się w szkole w jednym ciągłym cyklu nauczania studentów, a praktyki śródroczne odbywają się w ciągu roku akademickiego, obejmują kilka lekcji i mają na celu poznanie niektórych czynności nauczyciela w procesie edukacyjnym;
 - d) żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawdziwa.
3. Jakie cele dydaktyczne są realizowane w ramach praktyk pedagogicznych o charakterze ciągłym, a jakie w ramach praktyk o charakterze śródrocznym?
4. Dlaczego nauczyciel rozpoczynający pracę w szkole po ukończeniu studiów i mający przygotowanie pedagogiczne nie powinien pełnić funkcji opiekuna studenta odbywającego praktykę w szkole?
5. Których umiejętności dydaktycznych studenci nie mogą kształcić podczas zajęć laboratoryjnych i seminaryjnych z dydaktyki, tak jak jest to możliwe w szkole, podczas odbywania praktyki pedagogicznej?
6. Wykorzystując swoje spostrzeżenia po odbyciu praktyki metodyczno-przedmiotowej w szkole i porównując je ze spostrzeżeniami z lekcji przeprowadzonych w placówkach oświatowych uzasadnij, dlaczego eksperyment na lekcji odgrywa ważną rolę wspomagającą nauczanie.
7. Realizacja którego ogniwa lekcyjnego podczas prowadzenia lekcji w Twoim przypadku stwarzała najwięcej problemów? Jakiej natury były te problemy?

8. Jak przebiegała Twoja współpraca z nauczycielem-opiekunem delegowanym ze strony szkoły? Opisz szczegółowo podejmowane wspólnie działania.
9. Czy treści programowe, które realizowałeś w czasie odbywania praktyk, pokrywały się z treściami programowymi i wiedzą nabytą w trakcie nauki w uczelni?
10. Czy nauczyciele wprowadzili cię w zagadnienia pracy szkoły, wychodzące poza realizowane zajęcia dydaktyczne?

Po wypełnieniu przez studenta kwestionariusza analizę odpowiedzi przeprowadza nauczyciel – opiekun szkolny. Poprzez weryfikację odpowiedzi przedstawionych przez studenta w kwestionariuszu opiekun może ocenić jego faktyczne osiągnięcia i przedstawić braki, które zauważył podczas prowadzenia przez niego zajęć. Analizę opiekun przeprowadza również w oparciu o swoje rozmowy ze studentem. Kwestionariusz wypełniony przez studenta oraz analiza nauczyciela – opiekuna praktyk wraz z oceną studenta i dzienniczkiem praktyk zostają przekazane do uczelni wyższej. Dzienniczek praktyk opracowuje uczelnia wyższa, wskazując w nim zadania, jakie winien wypełnić student w trakcie odbywanych praktyk w szkole.

2.5. Przygotowanie praktykanta do pracy w szkole - wymagania ze strony szkoły (warsztaty prowadzące do uzyskania kompetencji, w jakie studenci są niewystarczająco wyposażani przez uczelnię)

Dla efektywnej i skutecznej pracy studentów z uczniami w toku programu praktyk konieczne jest nabycie przez nich już w trakcie studiów szeregu kompetencji, kluczowych dla przyszłej roli nauczyciela i wychowawcy. Dlatego też pod szczególną obserwacją opiekunów praktyk powinny znaleźć się następujące aspekty pracy praktykanta:

1. umiejętność budowy pozycji lidera w powierzonych mu klasie;
2. budowanie efektywnej komunikacji interpersonalnej;
3. formułowanie komunikatów na poziomie dostosowanym do możliwości percepcyjnych i intelektualnych każdego ucznia i przyjmowanie informacji zwrotnych od uczniów;
4. umiejętność ewaluacji pracy własnej i uczniów;
5. orientacja w realiach pracy organizacyjnej i dydaktyczno-wychowawczej wychowawców klasy, nauczycieli, a także szkoły jako instytucji;
6. umiejętność łączenia zdobytych wiadomości merytorycznych i pedagogicznych z działalnością praktyczną;
7. znajomość zasad awansu zawodowego nauczycieli i umiejętność planowania działań doskonalących.

Mając na uwadze możliwie szerokie przygotowanie studentów do wywiązywania się z działań dydaktycznych i wychowawczych w czasie praktyk, a wymagających wskazanych wyżej kompetencji, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku Białej przygotowała dla studentów cykl trzech warsztatów:

1. Kreatywny nauczyciel – szkolenie to będzie miało na celu przekazanie studentom przygotowującym się do praktyk kompetencji instrumentalnych oraz wiedzy na temat wzmacniania efektywnego współdziałania wśród uczniów wybranymi technikami. Ważnym elementem zajęć warsztatowych będzie przygotowanie studentów do realizacji procesu dydaktycznego z szerokim wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej.
2. Nauczyciel-psycholog – zajęcia przewidziane w programie tych warsztatów będą uzupełniać wiedzę zdobytą przez studentów w trakcie studiów, a dotyczącą zagadnień z zakresu metodyki kształcenia w klasach I–III oraz w wychowaniu przedszkolnym. W trakcie warsztatów przyłoży się też wagę do rozwijania umiejętności i wiedzy studentów, dotyczącej problematyki psychologii rozwojowej oraz diagnostyki pedagogicznej. Studenci będą mieli okazję zapoznać się z wybranymi teoriami oraz narzędziami diagnostycznymi. Częścią szkolenia będzie także umożliwienie studentom przećwiczenia zachowań i reakcji w określonych sytuacjach problemowych.
3. Zawód nauczyciel – świadomy wybór – warsztat ten pozwoli studentom na zapoznanie się z najważniejszymi aspektami pracy nauczyciela w klasach I–III oraz w przedszkolu w świetle uregulowań prawnych i specyfiki funkcjonowania systemu oświaty. Częścią programu szkolenia będzie także przygotowanie studentów do planowania rozwoju zawodowego w kontekście kompetencji wymaganych u nauczyciela XXI wieku.

3. Technologie informacyjne w nauczaniu

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Ważnym narzędziem w pracy współczesnego nauczyciela są technologie informacyjne. Pozwalają one uatrakcyjnić tradycyjne metody nauczania, ułatwić przyswajanie przez uczniów pewnych treści, a także dają możliwość kształcenia zdalnego w dowolnym czasie i miejscu. Nauczyciel chcący jak najlepiej dotrzeć do uczniów powinien bez obaw korzystać z tego typu udogodnień. Zakładanie stron internetowych, umieszczanie prezentacji multimedialnych w Internecie czy korzystanie z platform e-learningowych to coraz popularniejsze sposoby uatrakcyjnienia tradycyjnego programu szkolnego, warto więc się z nimi zapoznać i wiedzieć, jak z nich korzystać. Technologie informacyjne stwarzają również ogromne możliwości dla samorozwoju każdego nauczyciela.

3.1. Programy do kształcenia na odległość, własna strona z materiałami edukacyjnymi - założenie i konfiguracja

Kształcenie na odległość, czyli tak zwany e-learning (kształcenie zdalne) to taki rodzaj uczenia się, w którym materiały edukacyjne są umieszczone w Internecie, dostępne przez cały czas. Uczący się, korzystając z nich i realizując metodyczny zamysł kursu, samodzielnie się doskonalą, zaś prowadzący szkolenie obserwuje, wspomaga, kieruje – ale nie uczestniczy bezpośrednio w owym procesie.

Uczestnik takiego szkolenia ma możliwość korzystania z zasobów edukacyjnych w dowolnym, dogodnym dla siebie czasie. Nie jest ograniczony miejscem i czasem spotkania, jak to zwykle bywa w tradycyjnej formie doskonalenia.

Spotkania z prowadzącym szkolenie na odległość odbywają się wirtualnie, za pośrednictwem komunikatorów. Jego rola może się też sprowadzać do wydawania uczestnikom kursu poleceń, instrukcji, informacji w czasie rzeczywistym. Opiekun szkolenia na platformie e-learningowej nazywany jest tutorem. Szkolenie na platformie ma najczęściej postać zadań do wykonania, które są umiejscowione w przedziałach czasowych. Poznajemy zatem treści, wykonujemy zadania i na kolejnych etapach przechodzimy przez poszczególne tygodnie samodzielnej edukacji pod okiem tutora. Taka jest idea samokształcenia przeprowadzanego z wykorzystaniem platformy e-learningowej. Są też jeszcze inne rozwiązania, które zmuszają uczestnika do pracy całkowicie samodzielnej – na przykład kursy nauki języka obcego, które nie zakładają istnienia opiekuna, a wszystkie treści szkolenia zgłębiają samodzielnie według instrukcji.

W kształceniu zdalnym ważnym elementem jest motywowanie uczestnika do dalszej pracy, a w przypadkach samodzielnej edukacji – motywacja wewnętrzna uczestnika. Znane są różnego rodzaju techniki, które pozwalają na budowanie zainteresowania, przykuwanie uwagi oraz rozbudzanie aktywności uczestników szkolenia on-line. Zajmuje się tym me-

todyka kształcenia zdalnego. Prowadzenie tego typu kształcenia, jako że odbywa się ono w innej formie niż stacjonarne szkolenia, przebiega z wykorzystaniem innych metod i technik.

Praca z uczestnikiem szkolenia ma charakter raczej indywidualny. Organizowanie grupowych spotkań w sieci to jeden z elementów budowania relacji pomiędzy uczestnikami i ma ono na celu zintegrowanie grupy, przywiązanie uczestnika do szkolenia. Odczucie przynależności i zbudowanie sympatycznej atmosfery szkolenia ma decydujący wpływ na to, czy uczestnik będzie chciał brać w nim udział, czy też zrezygnuje. Wyjątek stanowi praca na platformach, na których nie ma tutora, a materiał i forma jego ułożenia stanowi o atrakcyjności, funkcjonalności i ma decydujący wpływ na to, czy skorzystamy z wybranej oferty. Wówczas to od naszego zaangażowania i osobistej dyscypliny zależy to, czy szkolnie ukończymy, czy też przerwiemy.

Do najbardziej znanych programów umożliwiających kształcenie zdalne zaliczamy platformę edukacyjną Moodle¹⁰ i Fronter. Istnieją też platformy dedykowane określonym szkoleniom, czyli tworzone na zamówienie. Korzystanie ze szkoleń odległościowych nie wymaga od uczestnika dodatkowych umiejętności informatycznych. Wystarczy umieć obsługiwać pocztę, edytor tekstu i korzystać z Internetu. Wszystkie materiały i narzędzia dostępne są bowiem za pośrednictwem Internetu i obsługiwane przez przeglądarki internetowe.

Gdy mówimy o platformie edukacyjnej, musimy pamiętać o tym, że to nie tylko program, ale również zaplecze narzędziowe. Strona musi gdzieś fizycznie istnieć, a więc potrzebny nam będzie komputer i serwer. Musi być widoczna pod konkretnym adresem w sieci, zatem potrzebna jest nam również domena (czyli adres internetowy strony).

Innego rodzaju formą zdalnej edukacji jest przygotowanie środowiska edukacyjnego z wykorzystaniem darmowych narzędzi istniejących w sieci. Można bowiem przy wykorzystaniu dostępnych czatów, forów dyskusyjnych, stron i blogów zorganizować chmurę edukacyjną i zarządzać nią w podobny jak na platformie sposób. Oczywiście nieco inny charakter mają zastosowane narzędzia, lecz łatwość ich dostępu i brak ponoszonych kosztów wydaje się mieć dla nauczycieli decydujący wpływ przy ich wyborze.

Jak wygląda tego typu środowisko edukacyjne? Po pierwsze – jest to zazwyczaj strona autorska, na której znajdują się odsyłacze w inne miejsca, tak by uczeń zapamiętał jeden adres w sieci, z którego przemieszcza się dalej. Na takiej stronie znajdują się materiały edukacyjne (dokumenty, prezentacje, filmy, linki do interesujących miejsc w sieci) oraz ćwiczenia i zadania do wykonania. Jeśli nie chcemy upubliczniać naszych zasobów, możemy zabezpieczyć dostęp hasłem. Przykładowe miejsca i portale, na których można umieszczać edukacyjne strony, to: Google – ze swoimi Google Dokumenty, portal Orangespace.pl – z szablonem stron, Prezi.com – z programem do tworzenia animowanych prezentacji, WP.pl (blogi i czaty), Onet.pl (blogi i czaty), Interia.pl, Tlen.pl, Xerte – w których można tworzyć środowisko edukacyjne podobne do stron internetowych. Nauczyciel w takim środowisku nie ma jednorodnych narzędzi umieszczonych w jednym miejscu, w obrębie jednego programu, ale korzystając z wielu materiałów dostępnych w sieci tworzy i projektuje własny obszar edukacyjnych działań.

¹⁰ Strona poświęcona platformie Moodle z możliwością pobrania darmowego oprogramowania – www.moodle.com, www.moodle.org.

3.1.1. Jak stworzyć autorską stronę?

Najpierw trzeba wybrać miejsce w sieci, w którym założymy taką stronę – musi to być już istniejący portal, najlepiej oferujący dużą przestrzeń wirtualną. Można na przykład tworzyć strony korzystając z witryn mieszczących się na Google, Wirtualnej Polsce, Onecie czy Portalu Orangespace. Najprostszym narzędziem obecnie funkcjonującym jest portal Orangespace¹¹. Korzystając z niego nie trzeba mieć żadnej wiedzy informatycznej, ponieważ witrynę (stronę) buduje się na zasadzie układania na jej powierzchni elementów przeciąganych z paska narzędzi. Samo narzędzie do tworzenia strony nie wystarczy jednak, by ona powstała. Najważniejszym elementem składowym są treści i materiały edukacyjne, które tam umieścimy.

W tej części materiałów krok po kroku przejdziemy przez procedurę zakładania witryny internetowej na przykładzie wspomnianego portalu Orangespace.pl.

Logowanie się na portalu orangespace.pl i zakładanie witryny internetowej¹²

Wchodzimy na stronę portalu. Widać tutaj dwa przyciski. Jeden to przycisk Zaloguj – stosowany w przypadku, kiedy mamy już konto i stronę, na którą chcemy wejść. Drugi to Utwórz – by rozpocząć działanie od założenia konta i strony.

Rysunek 1. Logowanie się na portalu Orangespace

Klikamy przycisk Załóż stronę. Pojawia się kolejna strona, na której tworzymy nazwę strony oraz fragment domeny. Cały adres internetowy będzie się składać z naszej nazwy i elementu orangespace.pl.

Nazwa strony będzie widoczna w pasku wyszukiwarki, zaś domena to adres internetowy, za pomocą którego uruchamiamy stronę wpisując go w pasek adresu przeglądarki. Uwaga – w domenie nie używamy polskich znaków oraz dużych liter.

¹¹ www.orangespace.pl - adres serwera umożliwiającego tworzenie witym na portalu.

¹² Wszystkie rysunki zamieszczone w tym rozdziale pochodzą ze strony www.orangespace.pl.

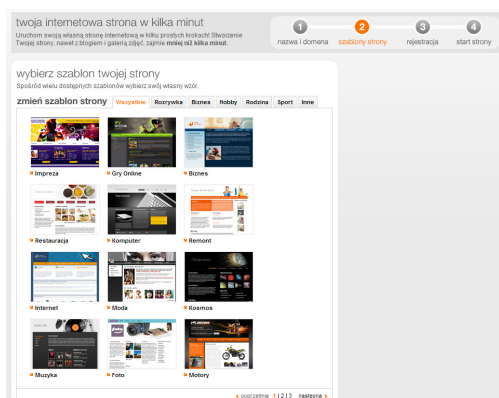
Rysunek 2. Pierwszy krok – tworzenie nazwy strony i domeny

Rysunek 3. Poprawność nazwy

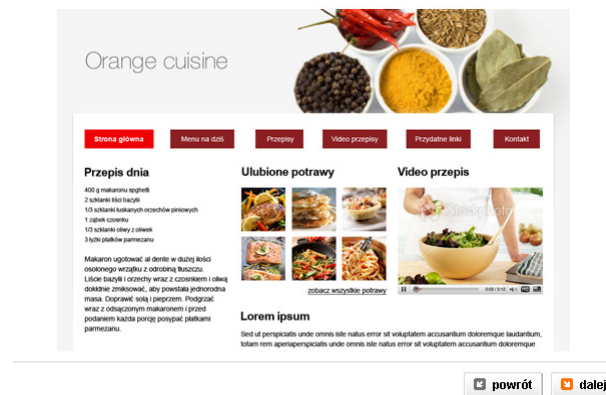
Zielone znaczki przy proponowanych nazwach świadczą o tym, że ten nazwa są jeszcze wolne i możemy je otrzymać. Jeśli znaczki są czerwone – proponujemy inne nazwy aż do skutku. Po kliknięciu przycisku Dalej przechodzimy do kolejnej strony.

Wybieramy szablon strony. Zwracamy uwagę na sposób ustawienia tekstu, wygląd menu, ilość kolumn na stronie. Elementy graficzne wymieniamy, więc nie powinny one decydować o naszym wyborze.

Rysunek 4. Krok drugi – wybór szablonu

Rysunek 5. Przykładowy szablon

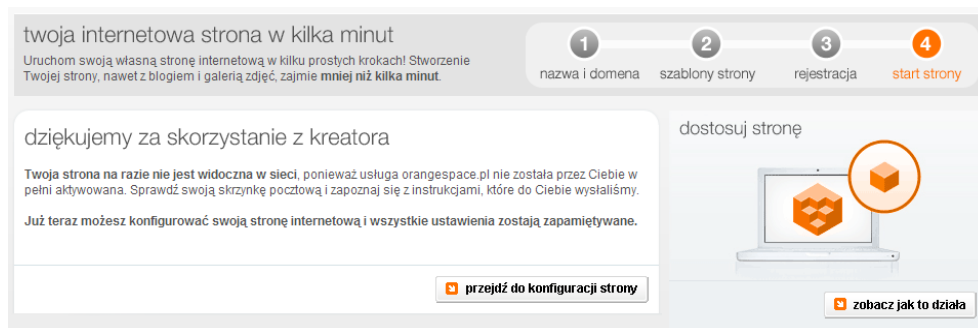

1/2/3 – zakładki świadczą o tym, że mamy do dyspozycji całkiem dużą liczbę szablonów. Szablon wybieramy, klikając na niego. Poniżej pojawi się on w powiększonym rozmiarze, dzięki czemu możemy się mu dokładnie przyjrzeć, zanim podejmiemy ostateczną decyzję. Przyciskiem Dalej zatwierdzamy wybór. Następnie przechodzimy do formularza, który należy wypełnić zgodnie z instrukcją znajdującą się na stronie.

Rysunek 6. Krok trzeci – formularz

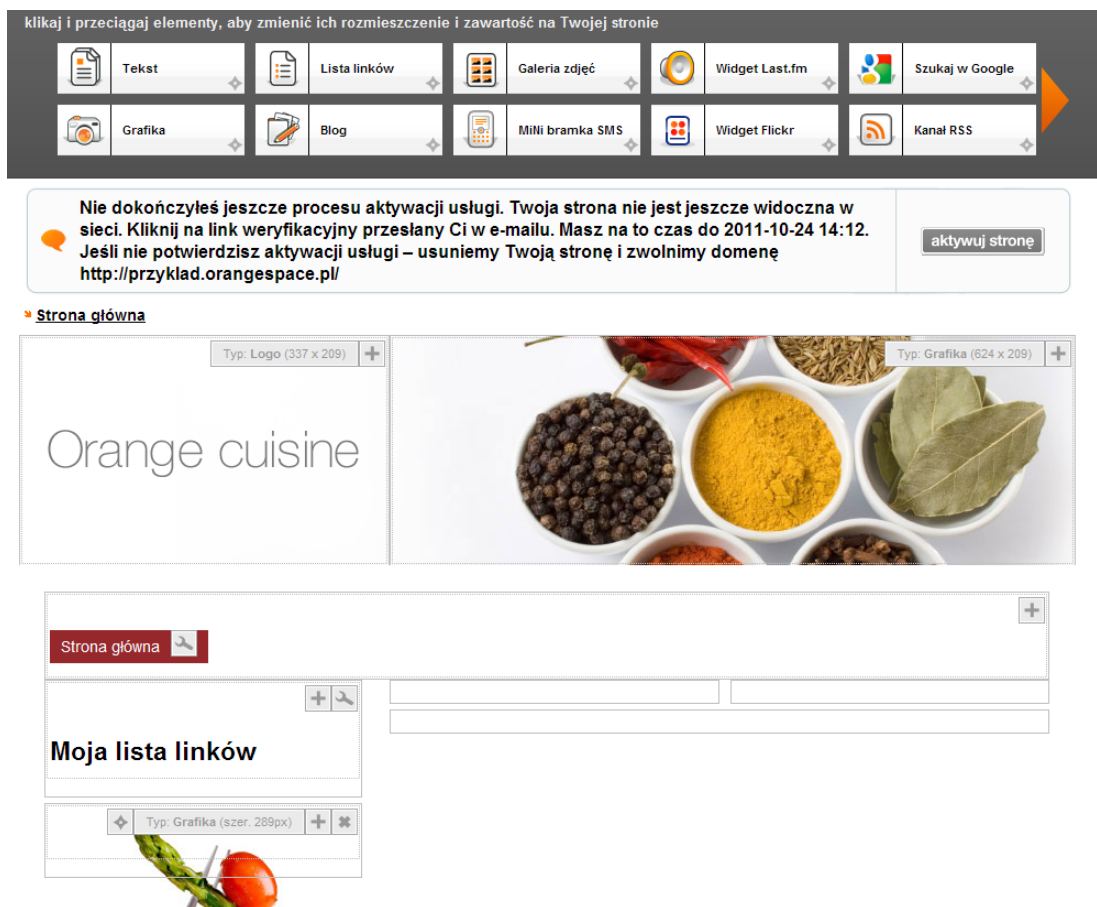
Po wypełnieniu aktywnych pól zatwierdzamy przyciskiem Dalej. Konieczne jest wypełnienie pól oznaczonych gwiazdką. To trzeci w kolejności krok w tworzeniu strony. Pozostał ostatni – czwarty krok (przejsie do edycji strony).

Rysunek 7. Krok czwarty – przejście do edycji strony

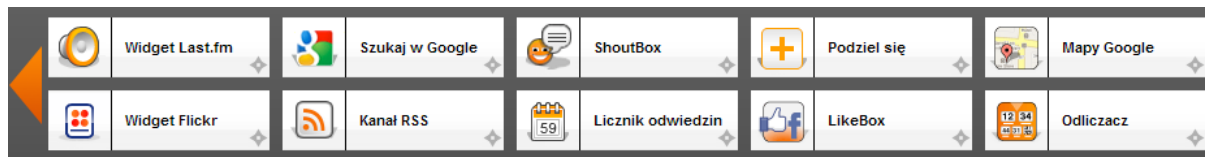
Na stronie pojawia się z informacja – polecenie: **Przejdź do konfiguracji strony**. W tym momencie znajdujemy się już na swojej pierwszej, pustej stronie. W międzyczasie w naszej skrzynce e-mailowej powinien pojawić się link aktywujący (pod adresem podanym w formularzu).

Rysunek 8. Widok gotowego do edycji szablonu

Na górze strony widoczny jest szary pasek z narzędziami (klockami) oraz pomarańczowa strzałka, która rozwija się dalej, pokazując kolejne narzędzia.

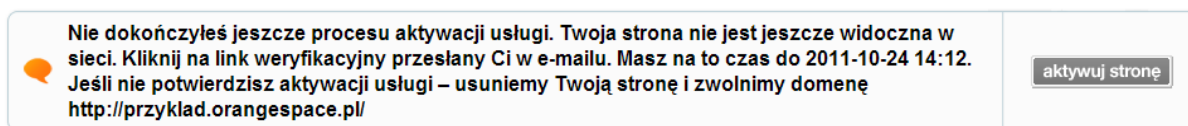
Rysunek 9. Szary pasek z narzędziami do edycji elementów strony

Jak widać, na stronie znajdują się puste obszary – ramki, w które będziemy wstawiać narzędzia – klocki (tekst, galeria, grafika, blog... itp.).

Umieszczona pod szarym paskiem informacja mówi nam o tym, że strona nie jest jeszcze opublikowana w sieci. Trzeba ją aktywować zgodnie z podaną instrukcją.

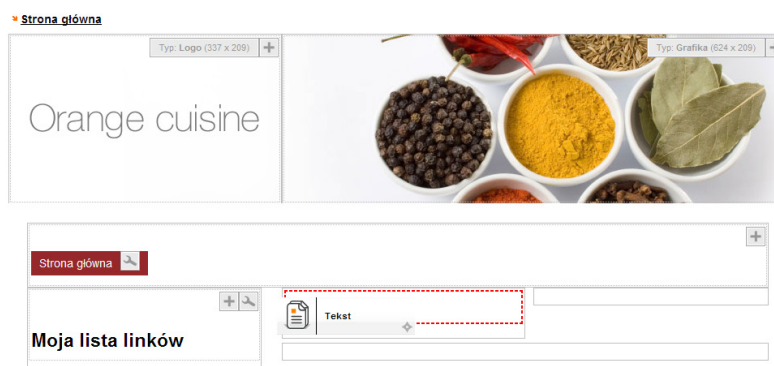
Rysunek 10. Informacja przed aktywacją strony.

Umieszczanie narzędzi do edycji tekstu i grafiki na stronie

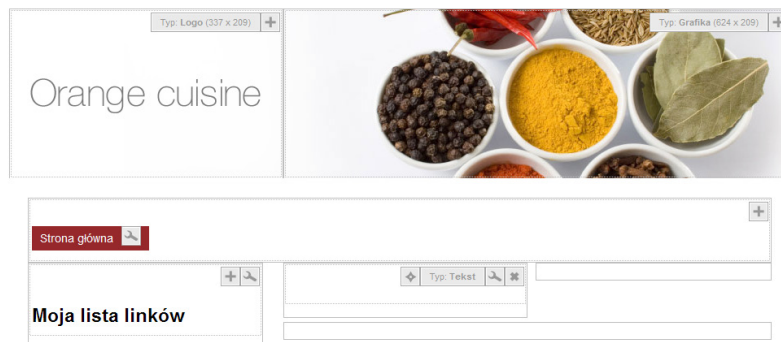
Aby umieścić edytor tekstu na stronie, chwytamy i ciągniemy za ramkę – Tekst (jak na poniższym rysunku).

Rysunek 11. Umieszczanie tekstu na stronie

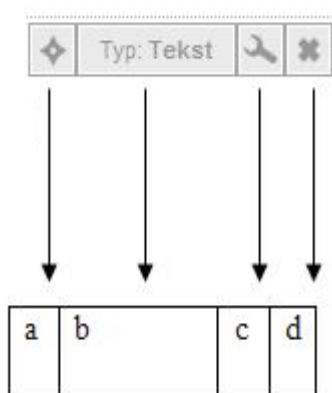

Narzędzie kotwiczy się na stronie wtedy, gdy widoczny jest czerwony prostokąt narysowany przerywaną linią. Widać wówczas gotowy do edycji pasek edytora.

Rysunek 12. Gotowy do uruchomienia edycji pasek Typ: Tekst

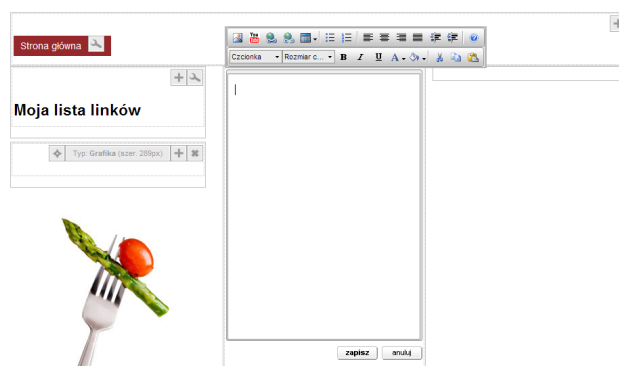
Na pasku wstawionego edytora widnieją narzędzia:

- przenoszenie z miejsca na miejsce całego edytora i kotwiczenie go w innej ramce;
- „Typ: Tekst” – to określenie typu wybranego narzędzia;
- klucz otwierający edycję (czyli okno edytora) i umożliwiający pisanie;
- krzyżyk kasujący (usuwający) narzędzie ze strony.

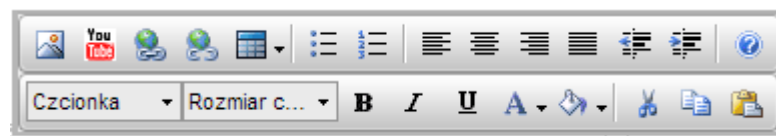
Po kliknięciu przycisku c (kluczyk) otwiera się edytor tekstu. Można rozpocząć wprowadzanie tekstu.

Rysunek 13. Uruchomiony, gotowy do wprowadzania tekstu edytor

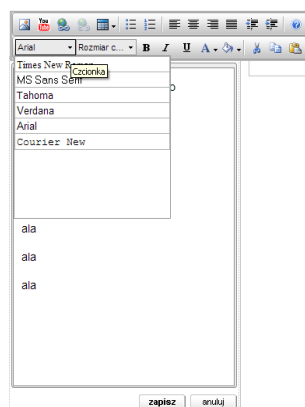
Jak widać, pojawiają się podstawowe narzędzia edytora tekstowego, który znamy z pakietu Office. **B** (pogubienie), *I* – (kursywa), U – (podkreślenie), kolor tekstu, kolor pod tekstem, wycinanie, kopiowanie i wklejanie. Znajdziemy tu również rozmiar czcionki i jej rodzaj.

Rysunek 14. Narzędzia edytora tekstu

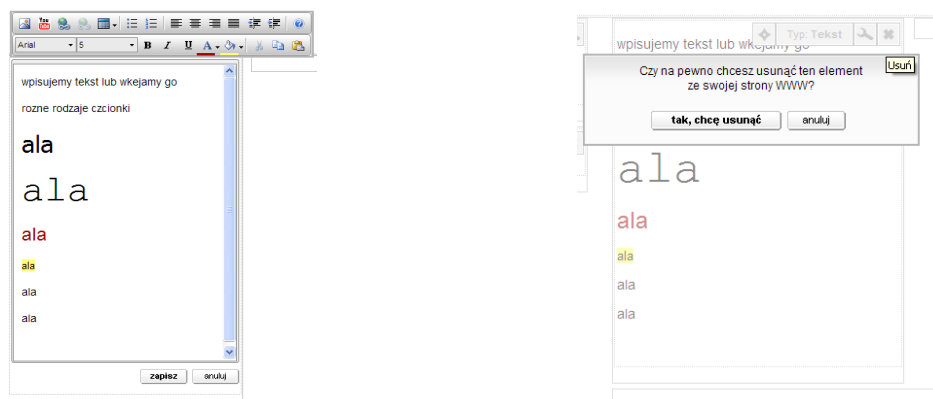

Wprowadzanie tekstu może być wykonane przez wpisanie, jak również wklejenie skopiowanego tekstu, np. z dokumentu, strony internetowej.

Rysunek 15. Edycja tekstu

Rysunek 16. Usuwanie tekstu ze strony

Aby zakończyć edycję i zapisać tekst, klikamy Zapisz. Jeżeli chcemy usunąć pole tekstowe ze strony, korzystamy z przycisku \times – krzyżyk i kasujemy. Oczywiście w tym celu należy zatwierdzić polecenie: Tak, chcę usunąć. W podobny sposób tworzymy galerię, wstawiamy grafikę, kotwimy bloga. Podobnie też postępujemy z klockami – narzędziami odpowiadającymi innym elementom strony. Na przykład w podobny sposób kotwimy grafikę, galerię zdjęć itp. (zobacz rysunki poniżej).

Rysunek 17. Wstawianie grafiki na stronę

Rysunek 18. Wstawianie linków na stronę

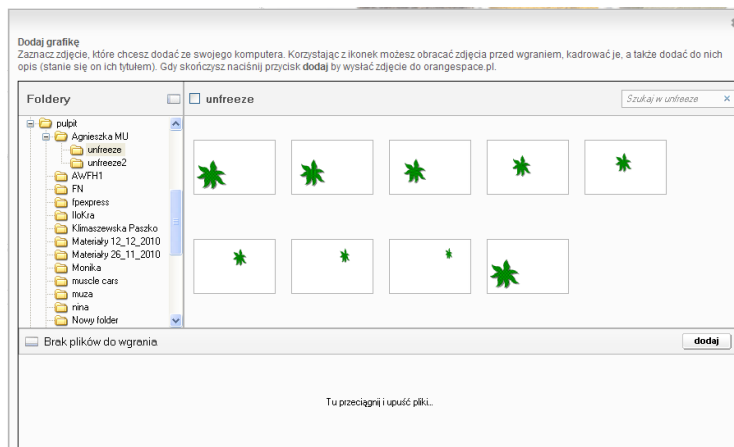

Narzędzia wstawiane są w wybrane miejsce – w ramce na stronie; można je wówczas edytować podobnie jak pasek tekstowy. Aby na przykład wstawić obrazek (grafikę), sięgamy po klocek Grafika. Kotwiczymy go na stronie. Po wybraniu przycisku Plus w pasku edycji grafiki otwiera się okno wyszukiwania obrazu na komputerze.

Rysunek 19. Dodawanie grafiki

Rysunek 20. Dodawanie obrazu do strony – wyszukiwanie go w swoim komputerze

Wybieramy obrazek, klikając na nim i umieszczając w okienku zaznaczenie, następnie przyciskamy przycisk Dodaj.

Rysunek 21. Zaznaczanie obrazka do wstawienia

Zaznaczony rysunek pojawi się na stronie w wybranym przez nas miejscu. Jeśli chcemy wstawić kilka obrazów, na przykład do galerii zdjęć, klikamy na nie kolejno z włączonym i przytrzymanym klawiszem Shift.

Rysunek 22. Kotwiczenie galerii

Rysunek 23. Widok galerii

Inne narzędzia administratora do konfiguracji i ustawień witryny

Rysunek 24. Pasek narzędzi

Do tej pory omówiliśmy Elementy strony, a więc narzędzie, które otwiera nam szablon gotowy do wypełniania go elementami – klockami pochodzącymi z szarego paska. Do dyspozycji mamy jeszcze inne narzędzia administracyjne, takie jak: Podgląd strony (widzenie strony oczami oglądających ją internautów), Szablony strony (dzięki którym możemy zmienić szablon naszej strony na inny) oraz Ustawienia (w których jako administrator możemy dokonać pewnych zmian).

Rysunek 25. Narzędzia administracyjne

Informacje na temat ustawień znajdują się w sieci, w instrukcji obsługi strony¹³. Dostęp do nich otrzymujemy po stworzeniu strony. Instrukcja obsługi jest w postaci pomocy on-line.

Kiedy witryna jest jeszcze nieopublikowana, nie jest widoczna dla innych użytkowników sieci. Opublikowaną witrynę można ponownie uczynić niewidoczną, używając przycisku Odpublikuj, który pojawi się w miejsce przycisku Publikuj. Do interesujących funkcji należy możliwość pisania na swojej stronie za pomocą SMS-ów wysyłanych z telefonu komórkowego. Tę opcję ustawia się również w zakładce Ustawienia. Znajdziemy tu także funkcję Komentarze, pozwalającą na pozostawienie przez oglądającego naszą stronę skierowanej do nas uwagi. Takimi komentarzami możemy zarządzać i sprawić, że będą niewidoczne lub niemożliwe do wykonania.

Rysunek 26. Ustawienia

status strony: nieopublikowana
Kliknięcie "odpublikuj" spowoduje ograniczenie dostępności strony. Inni użytkownicy nie będą mogli korzystać z jej zasobów. Wyświetlona zostanie informacja o zawieszeniu strony. Pamiętaj jednak, że strona nie zostanie skasowana, a Ty nadal będziesz mógł wprowadzać na niej zmiany.

komentowanie: włączone
Możesz wyłączyć komentowanie treści znajdujących się na Twojej stronie. Inni użytkownicy nie będą mieli możliwości wypowiadania się na Twojej witrynie. Pamiętaj, że w każdym momencie możesz przywrócić użytkownikom możliwość komentowania.

dostęp do strony: bez ograniczeń
Możesz ograniczyć dostęp do Twojej strony zabezpieczając ją hasłem. Inni użytkownicy będą mogli korzystać z jej zasobów tylko po wpisaniu określonego przez Ciebie hasła. W dowolnym momencie będziesz mógł wyłączyć hasło i umożliwić swobodny dostęp do Twojej strony.
wpisz hasło:
powtórz hasło:

aktualizacje sms/mms: wyłączone
Użyj swojego telefonu, by publikować swoje SMS i MMS na wybranym blogu. Wpisz numer telefonu, a następnie potwierdź, że jesteś jego właścicielem, przesyłając pusty SMS na podany numer. Możesz aktywować dowolny numer komórkowy polski i zagraniczny.
wpisz numer telefonu:
blog sms/mms:

zewnętrzne statystyki: wyłączone
Dajemy Ci możliwość podłączenia zewnętrznych statystyk [Google Analytics](#). Zarejestruj się w tej usłudze korzystając ze strony Google i zpoś zamiar monitorowania ruchu na Twojej witrynie. Wprowadź kod śledzenia i monitoruj ruch na swojej witrynie.
wprowadź kod Google Analytics

wysłaj MMSem: wyłączone
Możesz umożliwić osobom odwiedzającym Twoją stronę WWW wysłanie MMSem wszystkich zdjęć z Twoich galerii i modułu grafika. Po włączeniu tej opcji na każdym zdjęciu na Twojej stronie pojawi się będzie opcja Wyślij MMSem (po najechnięciu myszką na zdjęcie). Po jej kliknięciu każdy będzie mógł bezpłatnie wysłać to zdjęcie MMSem przez bramkę [MMS z Internetu](#) na numery telefonów w Orange.

zarządzanie stroną: kreator
Masz możliwość opublikowania Twojej strony przez protokół FTP. Dzięki temu możesz samodzielnie utworzyć swoją stronę na swoim komputerze (np. korzystając z Microsoft FrontPage) i wgrać ją na serwer orangespace.pl.
W dowolnym momencie możesz wrócić do publikacji strony z użyciem Kreatora. Licz się jednak z tym, że z powodu aktualizacji DNS, Twoja strona stworzona Kreatorem może być ponownie widoczna w Internecie dopiero po 24-28 godzinach.

własna domena: wyłączona
Twoja strona WWW dostępna jest pod adresem [przyklad.orangespace.pl](#). Jeśli chcesz, aby Twoja strona dostępna była pod inną nazwą i wykupiłeś już tę nazwę domenową, to wpisz ją w poniższym polu.
nazwa Twojej domeny:
Pamiętaj, aby dodać następujące wpisy do DNS Twojej domeny:
nazwafirmy.com.pl CNAME przyklad.orangespace.pl
www.nazwafirmy.com.pl CNAME www.przyklad.orangespace.pl
Jeśli kupiłeś domenę w home.pl – zapoznaj się z [instrukcją](#)
Jeśli kupiłeś domenę w nazwa.pl – zapoznaj się z [instrukcją](#)

Przed ostateczną publikacją możliwe jest sprawdzenie tego, jak strona się prezentuje. Na podglądzie nie widać paska z narzędziami, dlatego można zobaczyć, jak stronę będą widzieli inni użytkownicy Internetu. Oglądający widzi gotowy efekt. Ramki, które porządkują stronę, oddzielają tekst i są widoczne w czasie edycji jako odrębne miejsca nie są wówczas wyświetlane.

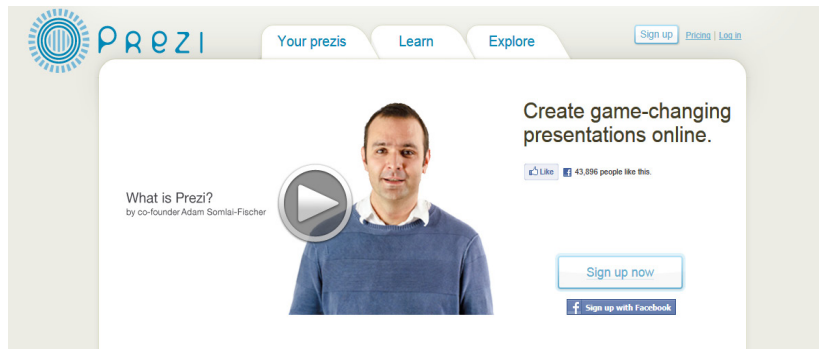
¹³ www.orangespace.pl

3.2. Programy do tworzenia prezentacji multimedialnych (Prezi, Xerte)

3.2.1. Prezentacje multimedialne w programie Prezi¹⁴

Na stronie **www.prezi.com** znajduje się internetowe narzędzie do tworzenia multimedialnej prezentacji opartej na technologii Flash. Efektem pracy w Prezi jest prezentacja, która przypomina fragment ruchomej reklamy. Po wejściu na stronę dowiadujemy się, że aby stworzyć prezentację, trzeba mieć własne konto. Widoczne są trzy zakładki. Your Prezi – zakładka z edytorem. Learn – zakładka, w której umieszczone są filmy instruktażowe dotyczące tego, jak pracować w Prezi. Explore – zakładka, w której mieszczą się już istniejące zasoby.

Rysunek 27. Wygląd strony

W prawym rogu strony znajduje się polecenie Sing up – dla posiadaczy własnego konta. Dla tych, którzy jeszcze go nie mają, przygotowana jest instrukcja, jak tego dokonać.

Tworzenie konta polega na wyborze odpowiedniego modułu. Polecamy wybrać bezpłatny moduł.

Rysunek 28. Wybór rodzaju konta

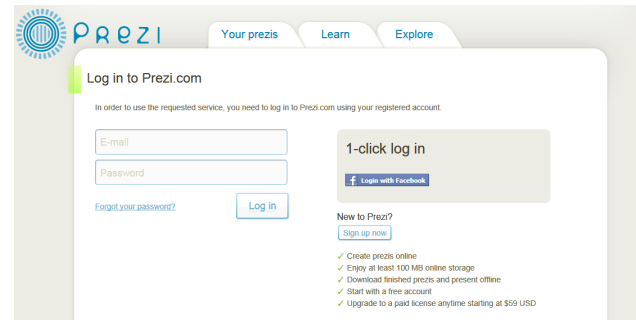
Choose a license to start using Prezi

	Public	Enjoy	Pro
Create prezis online Create, share and share prezis at Prezi.com...	✓	✓	✓
Present offline Download finished prezis so you can present offline.	✓	✓	✓
Make content private Choose if a prezis is private, published, or shared with selected individuals.	?	✓	✓
Your logo, instead of Prezi's Help people recognize your organization.	?	✓	✓
Prezi Desktop – work offline You can create prezis offline with a Pro license.	?		✓
Premium Support Get support responses directly from Prezi employees within 1 business day.		✓	✓
Storage space available on Prezi.com	100 MB	500 MB	2000 MB
Student/Teacher	Free	First 30-days free \$59/year ⁽¹⁾	First 30-days free \$159/year ⁽¹⁾

¹⁴ Wszystkie rysunki umieszczone w tym podrozdziale pochodzą ze strony www.prezi.com

Logowanie się do swojego konta:

Rysunek 29. Logowanie

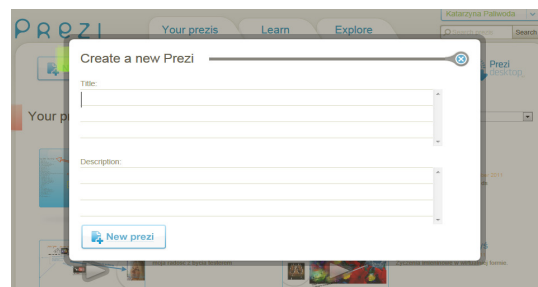

Na koncie są zapisane i przechowywane utworzone przez nas prezentacje. W każdej chwili możemy do nich sięgnąć, edytować je, usuwać. Każda prezentacja posiada swój prywatny adres internetowy, który prowadzi bezpośrednio do niej. Po zalogowaniu się na swoje konto widzimy swoje dane w prawym górnym rogu strony – możemy je edytować, rozwijając menu. Polecenie mieszczące się po lewej części strony – New Prezi – uruchomi edycję i pomoże nam rozpocząć tworzenie nowej prezentacji.

Tworzenie nowej prezentacji

W oknie wpisujemy nazwę tworzonej prezentacji. Możemy tutaj również umieścić jej opis. Następnie wybieramy szablon, na którym chcemy pracować.

Rysunek 30. Okno do wprowadzenia nazwy dla prezentacji

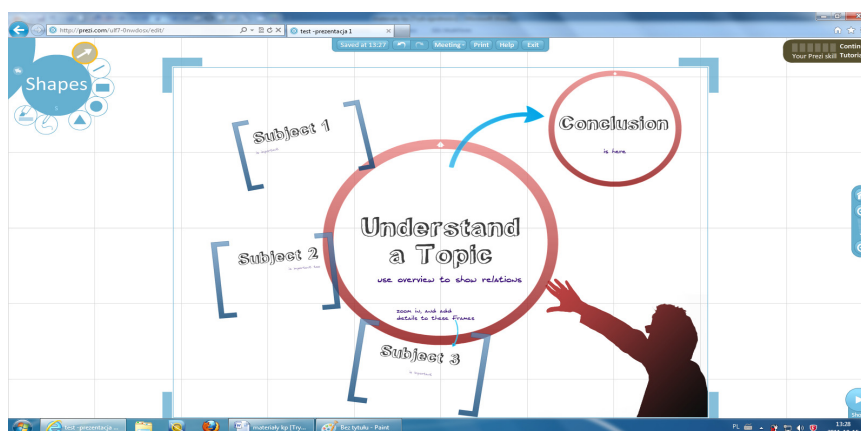
Rysunek 31. Wybór szablonów

Istnieje możliwość podejrzenia szablonu w rzeczywistych rozmiarach. Możemy wówczas zbadać jego funkcjonalność i sprawdzić, czy odpowiada nam graficznie.

Kiedy wybierzemy szablon, możemy go przygotować do realizacji. W tym celu naciskamy przycisk Start editing – uruchamia się pełna edycja wybranego szablonu. Otwiera nam się okno szablonu i uruchamia wewnętrzna prezentacja. Jeśli zatwierdzimy przycisk Start w okienku, które się pojawiło, automatycznie otworzy się instrukcja obsługi. Jeśli naciśniemy krzyżyk, zamkniemy pokaz i przejdziemy na powierzchnię prezentacji.

Rysunek 32. Przejście do edycji

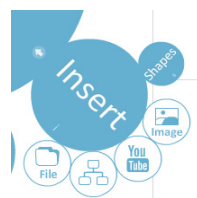

Najważniejszym obiektem w Prezi jest żyrafa – obiekt składający się z niebieskich okręgów o drzewiastej strukturze. Klikając w poszczególne okręgi uruchamiamy odpowiadające im narzędzia. Aby powrócić do poprzedniego okręgu, klikamy na strzałkę kierującą nas w tył.

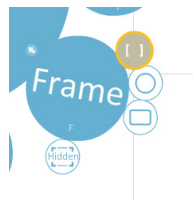
Rysunek 33. Menu żyrafa

Rysunek 34. Wstawianie

Rysunek 35. Ramki

Rysunek 36. Kolejność akcji

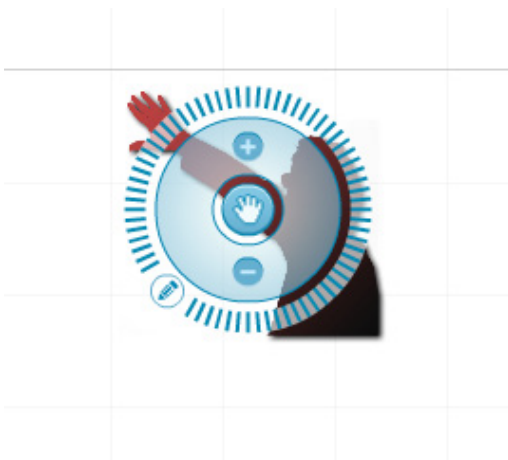
Rysunek 37. Kolory tła, kompozycje

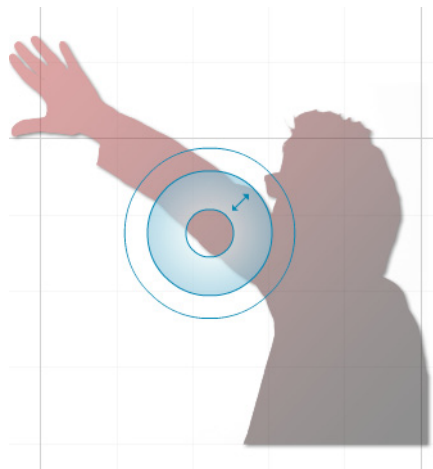
Manipulowanie elementami obrazu

Na powierzchni prezentacji możemy swobodnie manipulować poszczególnymi elementami obrazu i obiektami. Na przykład aby poruszyć obrazkiem, należy na niego kliknąć. Pojawi się wówczas menu żyrafa. Gdy chcemy powiększyć lub zmniejszyć obraz, wykorzystujemy środkowy element koła. Gdy chcemy przenieść go z miejsca na miejsce – środek z symbolem łapki. Aby obrócić obiekt, poruszamy zewnętrznymi promykami na kole.

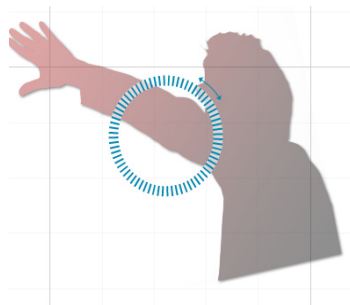
Rysunek 38. Menu żyrafa

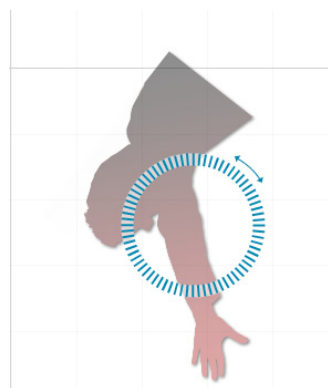
Rysunek 39. Powiększanie obiektu

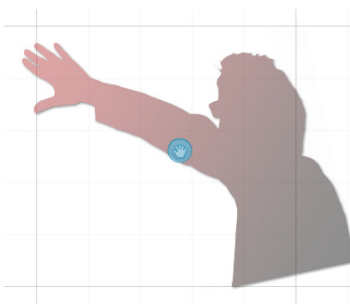
Rysunek 40. Obracanie obiektu

Rysunek 41. Po obroceniu

Rysunek 42. Przenoszenie obrazu z jednego miejsca w inne miejsce za pomocą łapki

Wprowadzanie i edycja tekstu

Aby rozpocząć edycję tekstu, wystarczy kliknąć na wybrane miejsce na karcie.

Rysunek 43. Po kliknięciu kursorem myszy na karcie uruchamia się edycja

Wprowadzony tekst można również powiększać, zmieniać kąt jego położenia i przesuwać. Analogicznie jak w przypadku grafiki, wprowadzony tekst po dwukrotnym kliknięciu otwiera edycję – można go wówczas formatować.

Rysunek 44. Zmiana czcionki

Rysunek 45. Wybrany pierwszy szablon kroju pisma.

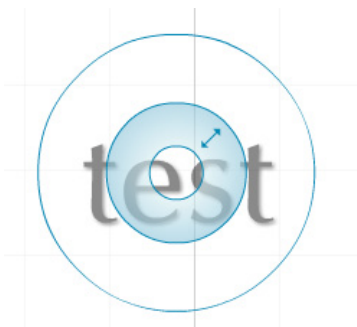

Rysunek 46. Wybrany drugi szablon kroju pisma.

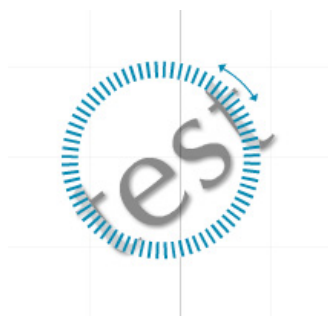

Powiększanie tekstu odbywa się poprzez kliknięcie na niego myszką. Uruchamia się wówczas menu żyrafa. Możemy zmieniać wielkość napisu i ustawiać go pod dowolnym kątem.

Rysunek 47. Powiększanie

Rysunek 48. Ustawienie pod wybranym kątem

Gdy dwukrotnie klikniemy na istniejący tekst, ponownie otworzy się edycja. Możemy wówczas skorygować napisaną wcześniej treść.

Rysunek 49. Menu do tekstu. Ustawienie po lewo, środek, po prawo, wyjustowanie, wypunktowanie

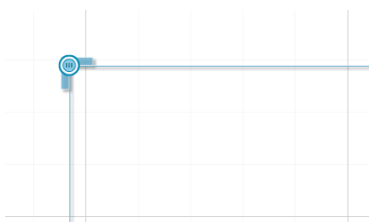

Polecenia te układają tekst w obszarze pola tekstowego, systematyzują ułożenie tekstu na stronie. Przycisk OK zatwierdza zmiany.

Ramki – umieszczanie tekstu i grafiki w obszarach

Aby powiększyć ramkę, wystarczy rozciągnąć ją za narożnik.

Rysunek 50. Ramka

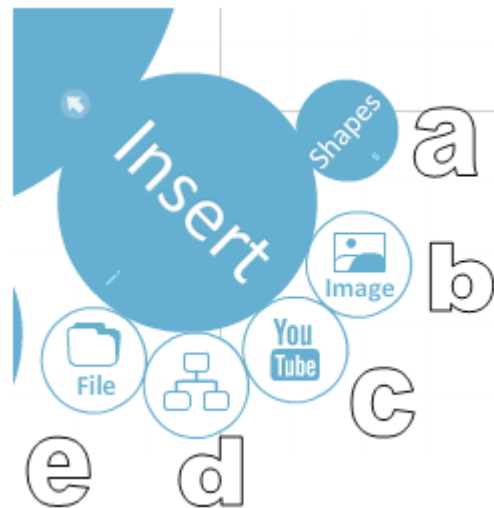

Aby manipulować wielkością, trzeba kliknąć wskaźnikiem myszy na ramkę, trzymać wciśnięty lewy przycisk myszy i przesuwać w wybranym kierunku.

Z polecenia Insert otrzymujemy następujące możliwości:

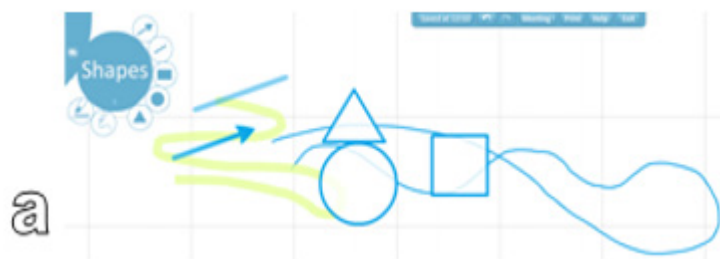
- a – Shapes
- b – Image
- c – YouTube
- d – schematy
- e – File

Rysunek 51. Polecenie Insert (wstawianie obiektów)

Polecenia z menu Insert zostały opisane i zaprezentowane poniżej.

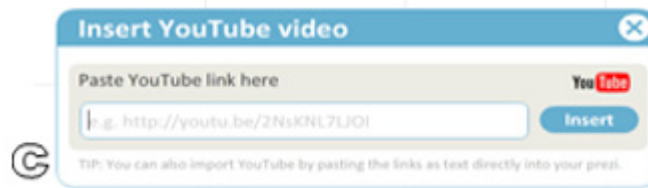
Rysunek 51a. Rysowanie ramek i linii ręcznie

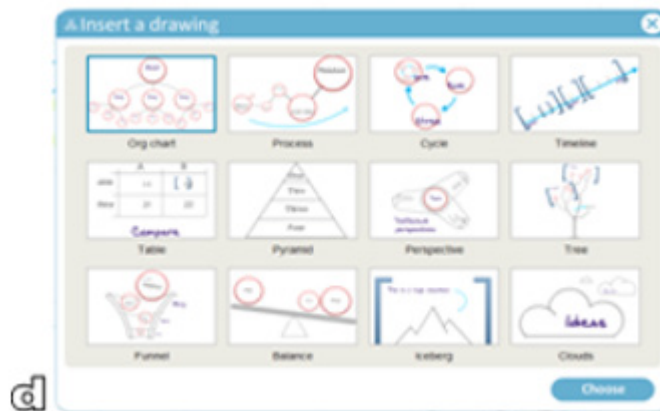
Rysunek 51b. Wstawianie obrazków (przez wyszukanie grafiki na komputerze)

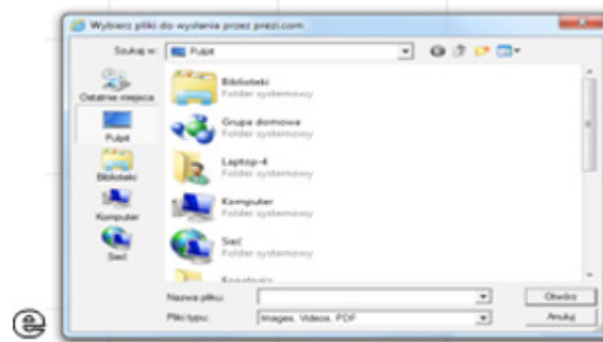
Rysunek 51c. Wstawianie filmu z portalu YouTube (za pomocą wygenerowanego przyciskiem Umieść linku ze strony YouTube)

Rysunek 51d. Wstawianie schematów

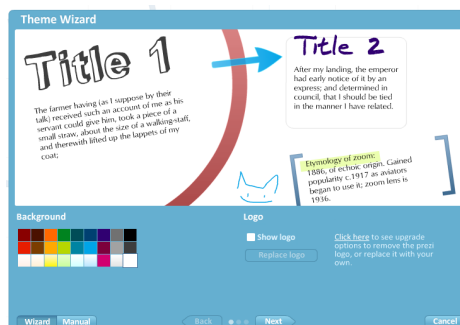
Rysunek 51e. Wstawianie plików (odbywa się przez wyszukanie pliku na komputerze)

Rysunek 52. Wstawianie plansz (Kolory i czcionki)

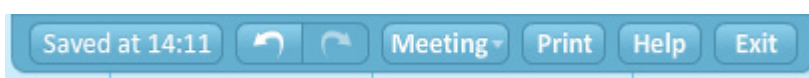
Rysunek 53. Theme Wizard (projektowanie tła i wyglądu tekstu na karcie)

Zapisywanie prezentacji (drukowanie i organizowanie spotkań w sieci)

Do zapisywania prezentacji służy polecenie Saved at..., które zapisuje pracę na naszym koncie. Polecenie Meeting – przy włączonej opcji dodatkowej pomoże przeprowadzić spotkanie w sieci z wykorzystaniem prezentacji, polecenie Print pomoże nam ją wydrukować, Exit – wyjść z edycji. Help to pomoc do programu.

Rysunek 54. Menu

Menu znajduje się po prawej stronie ekranu. Przybliży lub odsuwa obiekty lub kartę z prezentacją.

Rysunek 55. Menu boczne

Podczas uruchomienia edycji pojawiają się narzędzia do obsługi okna prezentacji. Mamy możliwość uruchomienia edycji, wspólnego edytowania, podglądu, zapisywania i kopiowania, usuwania i pobierania w postaci pliku na swój komputer. Do narzędzi tych należą:

1. Edit prez,
2. Edit together,
3. View together,
4. Download,
5. Save a copy,
6. Delete.

Rysunek 56. Narzędzia okna edycji

Jak widać, można edytować prezentację wspólnie z kimś, trzeba jednak wówczas mieć uruchomione dodatkowe płatne opcje. Prezentacja zapisana na naszym koncie może być wielokrotnie edytowana.

3.2.2. Platforma nauczania zdalnego Xerte¹⁵

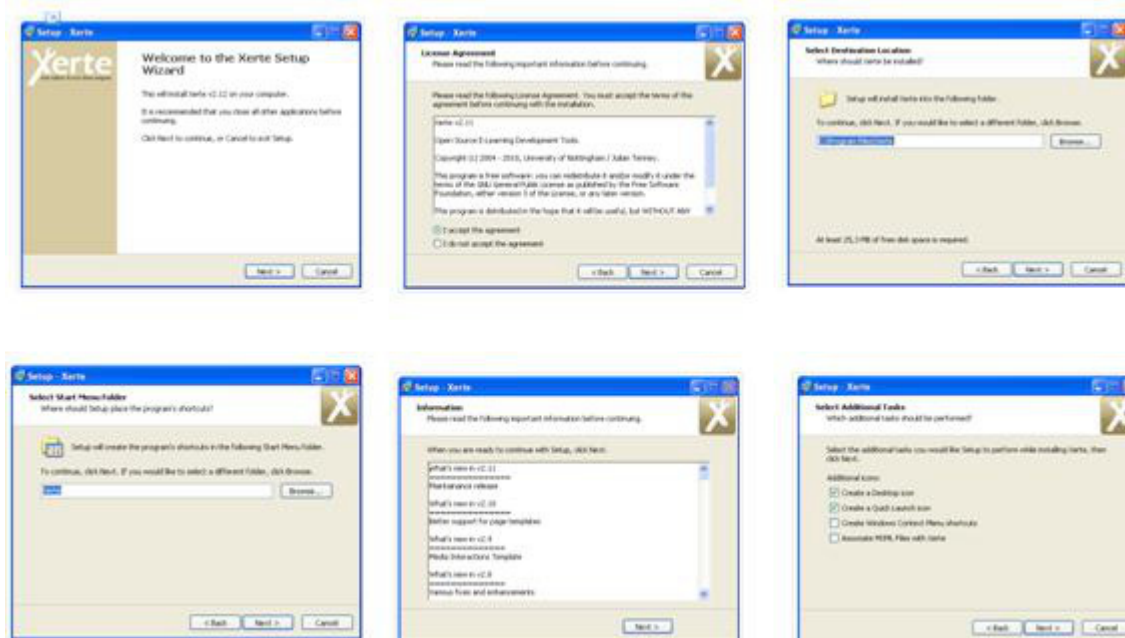
Xerte to zestaw narzędzi do szybkiego rozwoju interaktywnej edukacji. W programie tym można stworzyć funkcjonalny kurs e-learningowy z elementami wideo, audio i elementami interaktywnymi (np. quizami). Następnie można go wyeksportować do formatu SCORM 1.2, dzięki czemu można swobodnie przenosić kursy pomiędzy różnymi platformami e-learningowymi. Program jest prosty w działaniu i bez trudu można sobie poradzić z jego obsługą.

Pierwszy krok – instalacja

Aktualną wersję oprogramowania Xerte pobieramy ze strony: <http://www.nottingham.ac.uk/xerte>. Po ściągnięciu oprogramowania należy uruchomić instalator.

Instalacja jest prosta, zajmuje tylko kilka minut. Poniższe rysunki pokazują poszczególne kroki, jakie należy wykonać, by poprawnie zainstalować program.

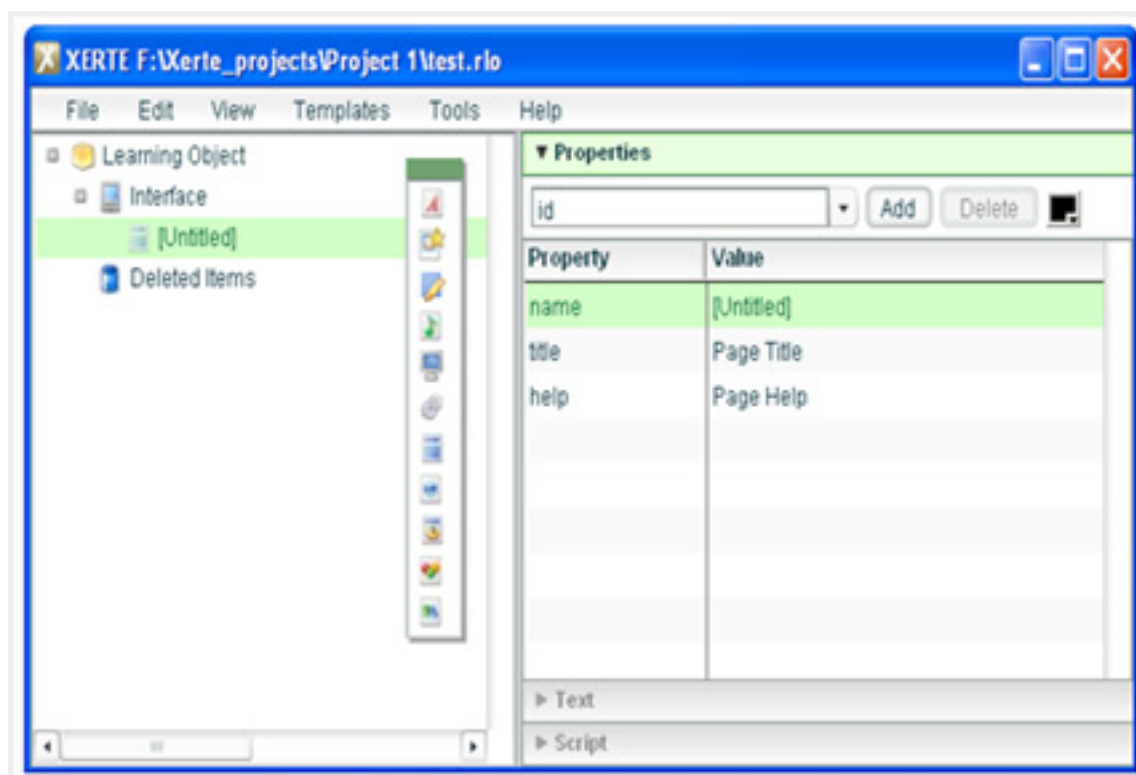
Rysunek 57. Kolejne etapy instalowania programu

¹⁵ Wszystkie rysunki umieszczone w tym podrozdziale pochodzą ze strony www.nottingham.ac.uk/xerte

Po zakończonej instalacji można przystąpić do tworzenia projektu. Tworzymy folder, w którym będziemy przechowywać nasze pliki i materiały. Uruchamiamy program Xerte i wybieramy File – New. Zapisujemy nowy plik w katalogu, który wcześniej stworzyliśmy.

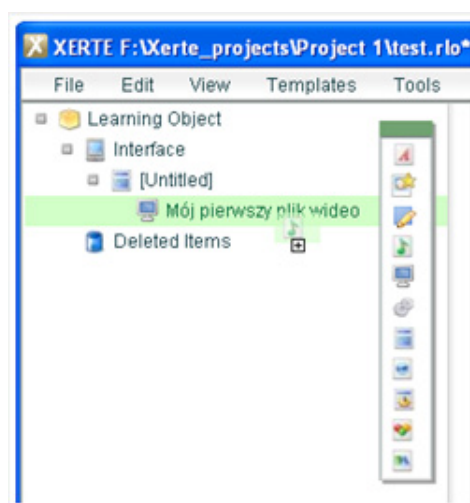
Rysunek 58. Zapisywanie pliku

W programie Xerte dysponujemy następującymi ikonami: Text, Graphic, Drawing, Sound, Movie, Script, Page, Framework, Entry Frame, Interaction, Decision. Niektóre służą do dołączania multimedialnych elementów, inne umieszczają elementy interaktywne, a jeszcze inne budują strukturę dokumentu. Dodawanie ikony do drzewa dokumentu możemy wykonać na różne sposoby:

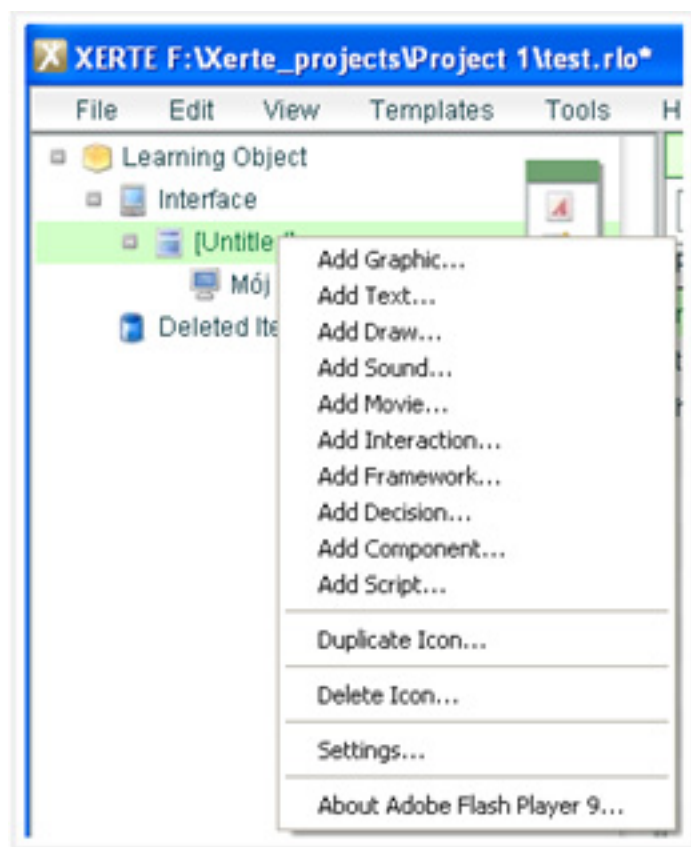
Przeciągamy określoną ikonę (audio, wideo, grafika itp.) z palety ikon do miejsca w drzewie dokumentu, w którym ma się znajdować.

Rysunek 59. Przenoszenie plików

Zaznaczamy ikonę w drzewie dokumentu, do której dodajemy nowy element, a następnie klikamy dwukrotnie na określonej ikonie. Teraz klikamy prawym przyciskiem myszy na ikonę, do której chcemy dodać element podrzędny i wybieramy określony typ ikony.

Rysunek 60. Wybieranie typu ikony

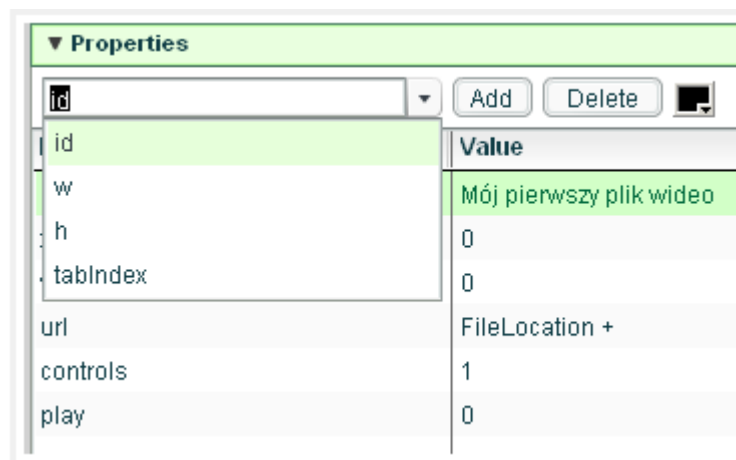
Drzewo dokumentu składa się z:

1. Learning Object,
2. Interface,
3. pusta strona [Untitled],
4. Deleted Items.

Możemy dowolnie rozbudowywać strukturę i dodawać kolejne strony do elementu Interface, dodając multimedia oraz elementy interaktywne.

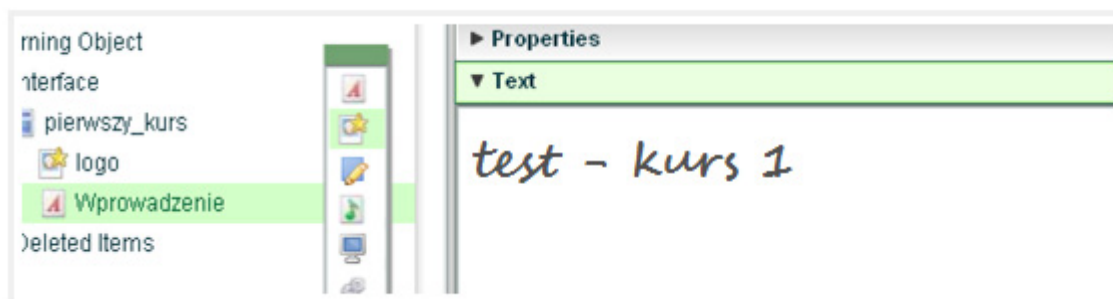
W drzewie dokumentu możemy dowolnie przestawiać ikony za pomocą techniki „przeciągnij i upuść” w miejsce, w które chcemy je przenieść.

Rysunek 61. Okno właściwości

W oknie właściwości widzimy dwa panele: Text oraz Script. W panelu Text możemy umieścić dowolną treść, którą Xerte wyświetli na stronie, natomiast w panelu Script zamieszczamy kod, który Xerte ma wykonać.

Rysunek 62. Umieszczanie tekstu

Xerte umożliwia import grafiki, plików wideo Flash, animacji Flash oraz plików audio bezpośrednio do projektu. Wystarczy wybrać stronę, na którą importujemy plik, a następnie wybrać z menu polecenie File → Import media. W momencie importu multimediów do projektu kopia pliku zostaje automatycznie zachowana w katalogu „Media”. Jeżeli katalog nie został utworzony wcześniej, to w czasie tego procesu zostaje utworzony automatycznie.

Importujemy grafikę (JPG, PNG)

Pracując w programie Xerte możemy dodawać grafikę w formacie JPG lub PNG. Zmianę położenia czy rozmiaru obrazu wykonujemy, przytrzymując lewy przycisk myszki. Obiekt możemy przesunąć w inne miejsce – wykonujemy to strzałkami (góra, dół, lewo, prawo).

Rysunek 63. Importowanie grafiki

We właściwościach obiektu ustawiamy następujące parametry: kolor tła panelu górnego, dolnego oraz rozmiar, kolor oraz wygląd czcionek tytułu strony, tekstu kontenera głównego, tekstu na panelu dolnym, kolory tekstu oraz tła przycisków, kolory etykiet. W każdej chwili tworzenia możemy zobaczyć wyniki swojej pracy.

Przydatne skróty klawiatury

1. F5 – podgląd fragmentu kursu.
2. CTRL + F5 – generuje podgląd fragmentu kursu oraz automatyczne przejście do strony obecnie wybranej.
3. SHIFT + F5 – generuje podgląd fragmentu kursu w trybie edycji, zmienia wymiary oraz położenie elementu.
4. CTRL + SHIFT + F5 – to połączenie dwóch poprzednich metod.
5. Podwójne kliknięcie na elemencie drzewa dokumentu – otwieramy wybrane podstrony.
6. SHIFT + podwójne kliknięcie na elemencie drzewa dokumentu – otwieranie wszystkich podstron.

Aby dowiedzieć się więcej, warto obejrzeć prezentację działania platformy, która jest omówiona w filmie znajdującym się na portalu YouTube¹⁶.

¹⁶ <http://youtu.be/FMEzQKin488> [data dostępu: 02.11.2011].

3.3. Aplikacje do generowania ocen opisowych

W klasach I–III stosuje się ocenę opisową, uwzględniającą postępy w edukacji, postępy w rozwoju emocjonalno-społecznym i osobiste osiągnięcia ucznia.

Rodzaje oceny opisowej:

1. Ocena bieżąca – polega na stałym informowaniu ucznia o jego zachowaniu i osiągnięciach; odbywa się każdego dnia w trakcie zajęć szkolnych.
2. Semestralna ocena podsumowująco-zalecająca – jest to ocena pisemna, opracowana przez zespół nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej. Przyjmuje formę karty z opisem edukacyjnych osiągnięć ucznia i jest tworzona na koniec pierwszego semestru. Ma za zadanie informowanie o osiągnięciach ucznia, zawiera wskazania dotyczące dziedzin, którym uczeń powinien poświęcić więcej czasu i pracy w kolejnym semestrze, by uniknąć niepowodzeń edukacyjnych.
3. Końcowa ocena podsumowująco-klasyfikacyjna – jest oceną pisemną, wyrażoną na koniec roku szkolnego na formularzu świadectwa. Ma zwięźle informować o postępach ucznia w danym roku edukacji w zakresie: osiągnięć edukacyjnych, zachowania i osiągnięć szczególnych. Nie zawiera ani wskazań, ani zaleceń.

Prawidłowe ocenianie uczniów (w edukacji wczesnoszkolnej to ocenianie opisowe) powinno spełniać kilka warunków: przekazywać dziecku informację o tym, co już umie, nad czym musi popracować oraz jak daleko jest na drodze do osiągnięcia celu, uwzględniać możliwości dziecka, brać pod uwagę wkład jego pracy i wysiłek włożony w wykonanie zadania, nie etykietować ucznia, zachęcać do dalszej pracy. Ocenianie nie powinno pełnić funkcji kary czy nagrody, nie może zawierać krytyki osoby, lecz uwzględniać postęp, jaki dokonał się w dziecku.

Programy komputerowe wspomagające pracę nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej to przede wszystkim aplikacje służące do formułowania oceny opisowej w klasach I–III oraz drukowania arkuszy i świadectw. Są to wersje komercyjne, a ze stron producentów można pobrać wersję demonstracyjną, by zapoznać się z ich możliwościami. Programy zawierają przygotowane zdania pozwalające na scharakteryzowanie uczniów pod względem zachowania oraz poszczególnych umiejętności. Zwykle baza ta może być edytowana i wzbogacana o autorskie określenia. Programy te zazwyczaj posiadają różne dodatki usprawniające pracę wychowawcy.

Program **Ocenianie Opisowe Optivum**¹⁷ z firmy Vulcan pozwala w sposób elastyczny tworzyć i wymieniać samodzielnie schematy oceniania, nauczyciel może więc wybrać propozycje programu lub zbudować własne określenia, samodzielnie wprowadzić dane lub też zaimportować je z programu Sekretariat Optivum. Aplikacja pozwala na przygotowanie raportów i zestawień charakteryzujących postępy w nauce ucznia oraz wydrukować świadectwo. Program Ocenianie Opisowe Optivum współpracuje z innymi programami Optivum oraz z programami przeglądarki Internet Explorer, wykorzystywanej do prezentacji wydruków.

¹⁷ http://www.vulcan.edu.pl/dla_szkol/optivum/ocenianie_opisowe/Strony/wstep.aspx [data dostępu: 02.11.2011].

Wydawnictwo Librus oferuje nauczycielom edukacji wczesnoszkolnej program pod nazwą **Ocena opisowa**¹⁸. Nauczyciel ma do dyspozycji wersję z licencją nauczycielską, w której nieaktywna jest opcja drukowania świadectwa. Wychowawca ma możliwość korzystania z gotowych zdań, lecz może tworzyć własne z możliwością ich zachowania. Zaletą aplikacji jest możliwość zarówno eksportowania, jak i importowania danych dotyczących uczniów, dzięki czemu wprowadzanie informacji do świadectw w klasie IV jest o wiele łatwiejsze. Dodatkowo istnieje możliwość importowania tych danych z programu Sekretariat Optimum firmy Vulcan. Nauczyciel może drukować świadectwo zarówno na czystym giloszu lub wybrać tradycyjny druk świadectwa. Program jest pomocny przy tworzeniu różnego rodzaju statystyk i zestawień, które wychowawca przedstawia rodzicom. Posiada opcję tworzenia i wydruku arkusza ocen. Pliki tworzone w programie można przesłać pocztą elektroniczną osobie, która ma uprawnienia do drukowania świadectw (licencja szkolna).

Ocena Opisowa 6.0¹⁹ jest programem autorstwa dwóch nauczycieli. Służy do drukowania świadectw, arkuszy ocen i informacji dla rodzica. Dane ucznia wprowadzane są jednorazowo, można je usunąć lub zmodyfikować ich położenie na liście. Aplikacja zachowuje wszystkie oceny z całego okresu edukacji wczesnoszkolnej. Drukowanie może odbywać się zarówno w formacie A4, jak i A3 – z zapewnioną możliwością korekty dopasowywania wydruku do świadectwa. Program posiada kilka ułatwień, np. możliwość wklejania listy klasy z arkusza Excel, automatyczne wstawianie powtarzających się danych, które można określić jako wpisy domyślne. Ocenę opisową tworzy się z gotowych zdań wybieranych z listy. Mamy do wyboru trzy komplety zestawów zdań oraz przyciski umożliwiające wybór poziomu edukacyjnego. Sformułowania podlegają dowolnej modyfikacji – można je kasować lub dopisywać własne. Tekst można również skopiować i wkleić, aby wykorzystać go w ocenie opisowej innego ucznia.

Ocena Opisowa ver 4.71²⁰ ceniony jest zarówno za prosty interfejs, jak i niską cenę. Posiada funkcje drukowania świadectw i arkuszy, a dodatkowo wspomaga prowadzenie frekwencji klasy. Ocenę opisową tworzymy zarówno ze zdań, które zawiera baza aplikacji, jak i z własnych określeń.

Oficyna Pedagogiczna Jarosława Pytlaka oferuje z kolei aplikację **Ocena Opisowa dla Windows ver 2.0**²¹, lecz jednocześnie informuje o zaprzestaniu pracy nad kolejnymi wersjami. Tak jak poprzednie programy tego typu aplikacja zawiera moduł wprowadzania danych ucznia i zestaw sformułowań dotyczących redagowania oceny opisowej dotyczącej zachowania i poszczególnych osiągnięć dziecka. Dodatkowo zawiera wskaźnik tendencji i możliwość wyłączenia od oceny określonej przez nauczyciela pozycji. Podczas drukowania mamy możliwość wyboru rodzaju wydruku: opisu, określonej strony świadectwa, arkusza ocen czy wybranej opcji formularza.

¹⁸ <http://www.wydawnictwo.librus.pl/programy-komputerowe/ocena-opisowa> [data dostępu: 02.11.2011].

¹⁹ <http://ocop.republika.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

²⁰ <http://www.ocenaopisowa.republika.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

²¹ <http://www.pytlak.com.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

Super Cenzurka²² jest programem, który ma typowe opcje drukowania kompletnych świadectw i arkuszy ocen z możliwości konfigurowania czcionki. Wyróżnia go możliwość wydrukowania świadectwa również w domu. Dodatkowo oferuje ciekawą opcję drukowania listu do ucznia, zawierającego sformułowania z oceny opisowej. Wygeneruje raport okresowy, a nawet wykres postępów dziecka. Dzięki pracy wskaźnika możemy zorientować się w ilości miejsca, jakie zajmie dana ocena na wydruku, co z kolei pozwala planować objętość kolejnych ocen. Tworzenie oceny opisowej formuluje się z niewielkich fraz, których kombinacje wspomagają indywidualizację opisu ucznia. Dane tworzone w tym programie podlegają zapisowi, co pozwala uruchomić plik na wielu komputerach lub przesyłać go e-mailem. Program spełnia wymogi nowej podstawy programowej, w której ocenia się umiejętności z zakresu języka obcego i zajęć komputerowych.

3.4. Programy do generowania planów lekcji

Plan lekcji Optivum²³ jest integralną częścią pakietu Organizacja Optivum przeznaczonego dla dyrektorów placówek oświatowych. Program Plan lekcji Optivum służy do automatycznego układania rozkładu zajęć szkolnych; gotowy plan lekcji stanowi podstawę do przygotowania grafiku dyżurów nauczycieli podczas przerw. Program zawsze pobiera dane z arkusza organizacyjnego placówki, co zapewnia ich spójność. Program Arkusz Optivum, który użytkownik otrzymuje w pakiecie Organizacja Optivum, można wykorzystać jako narzędzie do wprowadzania danych niezbędnych do ułożenia planu lekcji. Ma to znaczenie w sytuacji, w której placówka nie korzysta z programu Arkusz Optivum. Program Plan lekcji Optivum posiada mechanizm pozwalający automatycznie utworzyć plan lekcji, w którym zostanie poukładana większość zajęć. Uwzględnia przy tym zasady bezpieczeństwa oraz higieny pracy i nauki, a także wymagania placówki, takie jak warunki lokalowe czy potrzeby nauczycieli. Na podstawie gotowego planu lekcji można automatycznie ułożyć grafik dyżurów nauczycieli podczas przerw, uwzględniając przy tym zasady dyżurowania nauczycieli ustalone w danej placówce. Ułożony plan lekcji jest też podstawą planowania i rozliczania zastępstw za pomocą programu Zastępstwa Optivum, trzeciego programu wchodzącego w skład pakietu Organizacja Optivum.

PlanlekcjiWydawnictwaLibrus²⁴ proponuje dwie wersje programu: wersja STANDARD i wersja PRO. Obie wersje dają możliwość wprowadzenia złożonych warunków generowania planu, pozwalających dostosować tworzony plan lekcji do indywidualnych potrzeb placówek oświatowych. **WERSJA STANDARD:** uwzględnia komfort pracy nauczyciela i wymagania pedagogiczne w nauczaniu poszczególnych przedmiotów; proponuje najwydajniejszy sposób wykorzystania pracowni szkolnych i pozostałych pomieszczeń; ogranicza

²² http://www.selke.pl/szk_ofe.htm [data dostępu: 02.11.2011].

²³ http://www.vulcan.edu.pl/dla_szkol/optivum/plan_lekcji/Strony/wstep.aspx [data dostępu: 02.11.2011].

²⁴ <http://www.wydawnictwo.librus.pl/programy-komputerowe/plan-lekcji> [data dostępu: 02.11.2011].

długość pracy potrzebnej do opracowania planu zajęć; eliminuje błędy i nieefektywność działań przy wdrażaniu rozkładu zajęć; uwzględnia potrzeby i możliwości grona pedagogicznego i wydajnie minimalizuje ilość „okienek”. Program jest przeznaczony dla wszystkich typów szkół. **WERSJA PRO:** zawiera wszystkie możliwości wersji STANDARD, a dodatkowo: generator z automatycznym przydzieleniem uczniów do grup seminaryjnych w trakcie generowania, import uczniów z pliku XML SOU, moduł komórki (wystarczy jedno kliknięcie, aby program główny wygenerował zestaw plików, które następnie uczniowie i nauczyciele będą mogli pobierać ze strony WWW do swoich telefonów), moduł dyżurów (generuje kompletny plan dyżurów z uwzględnieniem zadanych wcześniej warunków).

3.5. Doskonalenie warsztatu nauczyciela - kursy on-line

Samodoskonalenie to nieustanne podnoszenie kwalifikacji, zdobywanie wiedzy i doświadczeń. Zawód nauczyciela wymaga samodoskonalenia – jest to dziś konieczne ze względu na zmiany w otaczającym nas świecie, a także stały rozwój nauki i techniki. Musimy uzmysłowić sobie fakt, że każdy, kto naucza, musi to robić zgodnie z obowiązującymi zasadami, trendami, polityką państwa. Celem doskonalenia jest stymulowanie rozwoju i poszerzanie wiedzy. Doskonalenie zawodowe nauczyciela rozpoczyna się zaraz po kształceniu wstępnym, gdyż zmiany w tej dziedzinie zachodzą stale i istnieje potrzeba aktualizacji wiedzy nabytej w trakcie studiów.

Pojęcie „warsztatu pracy nauczyciela” jest ujmowane jako ogół metod, środków technicznych i artystycznych. Zadaniem doksztalcania jest też przygotowanie nauczyciela do samodzielnego zdobywania wiedzy i zapobiegania popadaniu w rutynę.

Nauczyciel klas początkowych musi posiadać przygotowanie w wielu obszarach wiedzy – pedagogiki wczesnoszkolnej, podstaw wiedzy, metodyki i kształcenia praktycznego. Musi też być wyposażony w umiejętności i nawyki działań zawodowych, opartych na wiedzy ogólnej i specjalistycznej.

Doskonalenie zawodowe można określić jako:

1. Uzupełnienie wiedzy – odbywające się bezpośrednio lub pośrednio, np. za pomocą odpowiedniej lektury, mediów, dostarczania nauczycielowi informacji niezbędnych w jego działalności zawodowej w trakcie szkoleń.
2. Pogłębianie wiedzy – jest to domena nauczycieli ambitnych, twórczych. Realizowane jest poprzez studiowanie literatury fachowej oraz udział w konferencjach, wykładach i innych formach doksztalcania.
3. Aktualizowanie wiedzy – polega na jej odnawianiu i może się odbywać przez studiowanie najnowszej literatury, dyskusje, konsultacje, słuchanie prelekcji.

O potrzebie doskonalenia mówią następujące dokumenty urzędowe:

1. Karta Nauczyciela (2000 r.);
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 sierpnia 2000 roku w sprawie uzyskania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz. U. 2000 Nr 70, poz. 825).

Karta nauczyciela wprowadza i sankcjonuje prawie cztery stopnie awansu zawodowego nauczyciela:

1. nauczyciel stażysta,
2. nauczyciel kontraktowy,
3. nauczyciel mianowany,
4. nauczyciel dyplomowany.

Nauczyciel dyplomowany może uzyskać tytuł honorowy profesora oświaty.

Jednym z rodzajów doskonalenia zawodowego nauczycieli w miejscu pracy jest tak zwane WDN (wewnątrzszkolne doskonalenie), polegające na wymianie doświadczenia pomiędzy pracownikami tej samej placówki. Odbywa się ono pod nadzorem dyrektora i jest ujęte w szkolnych dokumentach nadzoru pedagogicznego. Są to planowe i celowe działania, mające na celu podniesienie jakości pracy placówki.

Specyficzną formą doskonalenia zawodowego nauczyciela jest samokształcenie niestacjonarne, które odbywa się na odległość. Tego typu szkolenia są często oferowane przez instytucje oświatowe, takie jak ORE, WODN, komisje egzaminacyjne. Jest to bardzo dobry sposób doskonalenia – pracuje się we własnym tempie, w dogodnym dla uczącego się czasie.

Zdalna forma podnoszenia kompetencji i kwalifikacji niesie ze sobą szereg korzyści dla podejmujących ją pracowników szkół i przedszkoli²⁵:

1. kursy realizowane on-line pozwalają na oszczędność czasu przeznaczonego na dojazd na szkolenie oraz poważnie ograniczają koszty uczestnictwa w nim;
2. możliwość udziału w takim kursie z dowolnego miejsca (pod warunkiem posiadania dostępu do Internetu) pozwala na optymalne dostosowanie terminu i czasu szkolenia do własnego trybu życia i indywidualnego rozkładu zajęć;
3. nauczanie zdalne (nie tylko w przypadku nauczycieli, ale każdego uczestnika tego typu zajęć) pozwala na optymalizację efektów uczenia się poprzez:
 - możliwość samodzielnego zaprojektowania środowiska pracy, najlepiej dostosowanego do indywidualnych preferencji i potrzeb;
 - przyznanie uczestnikowi dużej dozy samodzielności w realizacji materiału nauczania – wymusza to bardziej refleksyjną postawę wobec własnych postępów i popełnianych błędów;
 - dostęp do szerokiego wachlarza materiałów edukacyjnych o różnym charakterze (tekstowym, wizualnym, audiowizualnym), co umożliwia dostosowanie sposobu nauki do indywidualnych predyspozycji sensorycznych i stylu uczenia się;

²⁵ E. Gajek, *E-learning – badanie potrzeb nauczycieli*, <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/11/id/191> [data dostępu: 31.10.2011].

4. zdalna forma takich szkoleń (bez względu na ich tematykę) wspiera doskonalenie kompetencji kluczowych nauczyciela XXI wieku: sprawnego posługiwania się narzędziami technologii informacyjno-komunikacyjnej, pozyskiwania, selekcjonowania i przetwarzania informacji, krytycznego myślenia, efektywnej komunikacji.

Powiększająca się wciąż oferta szkoleń zdalnych skierowanych do nauczycieli wszystkich szczebli kształcenia umożliwia dostosowanie tematyki takich kursów do zaplanowanych indywidualnie działań doskonalących. Nauczyciele zainteresowani zdalną formą rozwijania swojego warsztatu zawodowego mogą poszukiwać propozycji szkoleń w ofercie instytucji powołanych w celu wspierania i rozwoju edukacji (Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne), ale też w ofercie komercyjnych firm szkoleniowych.

Propozycje szkoleń zdalnych dla nauczycieli i dyrektorów placówek oświatowych można znaleźć na stronie **Ośrodka Rozwoju Edukacji** – www.ore.edu.pl. Ośrodek oferuje nauczycielom udział w tematycznych kursach realizowanych na platformie edukacyjnej, dostęp do materiałów samokształceniowych, możliwość analizowania treści szkolenia i uzyskanych wyników – także po jego zakończeniu.

Nauczyciele mogą korzystać z propozycji **Polskiego Uniwersytetu Wirtualnego** (www.puw.pl), który oferuje swoim słuchaczom możliwość uczestnictwa w szkoleniach zdalnych dotyczących także zagadnień pedagogicznych i metodycznych. Dzięki tej instytucji można także podnieść swoje kwalifikacje zawodowe, kończąc wybrane studia podyplomowe on-line. Uczestnictwo w szkoleniach i studiach PUW jest płatne.

Spśród ofert komercyjnych można wymienić: **Internetowe Kursy dla Nauczycieli** – (www.szkozenia.dla.nauczycieli.net). Firma ta proponuje pedagogom szeroki wachlarz zdalnych szkoleń z zakresu psychologii, wspierania rozwoju dziecka, diagnozy pedagogicznej, pokonywania trudności w uczeniu się dzieci itp. Niestety, udział w takim szkoleniu wiąże się z uiszczeniem odpowiedniej opłaty.

Nauczyciele mogą poszukiwać dla siebie wielu różnych kursów on-line – nie tylko związanych tematycznie z pedagogiką i metodyką nauczania. Podnoszenie kompetencji ogólnych jest celowe i uzasadnione, jeśli działania takie wspierają rozwój osobisty i zawodowy nauczyciela. Dlatego nauczyciele, wspólnie z przedstawicielami innych profesji, mogą uczestniczyć w zdalnych szkoleniach językowych, informatycznych lub takich, które doskonalą umiejętności interpersonalne, komunikacyjne, społeczne. Rekomendowaną metodą poszukiwania takich szkoleń (także całkowicie bezpłatnych) jest śledzenie oferty związanej z projektami realizowanymi w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Informacje o szkoleniach współfinansowanych ze środków unijnych odnaleźć można na stronie: www.inwestycjawkadry.info.pl.

4. Dyskryminacja zawodowa m.in. ze względu na płeć

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Ważnym i niestety wciąż aktualnym aspektem współczesnego życia zawodowego jest dyskryminacja. Może ona przyjmować zróżnicowane formy. Chociaż powszechnie uważa się, że stereotypy i uprzedzenia z reguły charakteryzują grupy społeczne o niższym poziomie wykształcenia, trzeba wyraźnie zaznaczyć, że negatywne zachowania wynikające z dyskryminacji mogą mieć miejsce również w środowisku zawodowym nauczycieli.

4.1. Pojęcie dyskryminacji i jego przejawy na rynku pracy

Dyskryminacja, cytując za *Słownikiem Języka Polskiego PWN*, to „prześladowanie poszczególnych osób lub grup społecznych albo ograniczanie ich praw ze względu na rasę, narodowość, wyznanie, płeć itp.”²⁶ Źródłem i podłożem dyskryminacji są stereotypy, czyli funkcjonujące w świadomości społecznej obrazy ludzi i grup społecznych, którym w sposób uproszczony i zabarwiony wartościująco przypisywane są określone cechy²⁷. W zależności od czynnika, jaki powoduje nierówne traktowanie, wyróżnia się poszczególne typy dyskryminacji:

1. seksizm – dyskryminacja osób o określonej płci;
2. rasizm – dyskryminacja osób o określonej rasie;
3. ksenofobia – dyskryminacja osób o określonym pochodzeniu;
4. agezizm – dyskryminacja osób z powodu ich wieku;
5. atrakcjonizm – dyskryminacja osób o określonym wyglądzie;
6. homofobia – dyskryminacja osób homoseksualnych;
7. ableizm – dyskryminacja osób z powodu ich niepełnosprawności.

Dyskryminacja może przyjmować różne formy:

1. Dyskryminacja bezpośrednia ma miejsce w przypadku, kiedy dana osoba ze względu na określoną cechę jest gorzej traktowana niż inna osoba, będąca w porównywalnej sytuacji, lecz nie posiadająca tej cechy²⁸. Przejawem dyskryminacji bezpośredniej będzie na przykład odmowa zatrudnienia czarnoskórego nauczyciela, mimo posiadania przez niego wszystkich wymaganych na tym stanowisku kwalifikacji.
2. Dyskryminacja pośrednia występuje, kiedy w sytuacji zastosowania tego samego kryterium (pozornie neutralnego) wobec całej grupy, część jej przedstawicieli postawionych jest w gorszej sytuacji²⁹. Przykładem takiego rodzaju nierównego traktowania jest wyznaczenie do udziału w szkoleniu metodycznym wyłącznie nauczycieli w określonym przedziale wiekowym.
3. Dyskryminacja wielokrotna ma miejsce, kiedy dana osoba jest gorzej traktowana ze względu na kilka jej cech³⁰. W takiej sytuacji znajdzie się na przykład nauczy-

²⁶ *Dyskryminacja*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/dyskryminacja> [data dostępu: 23.10.2011].

²⁷ *Stereotyp*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/stereotyp> [data dostępu: 23.10.2011].

²⁸ *Antydyskryminacja*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2005, s. 125.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ K. Wencel, *Dyskryminacja i jej przejawy, czyli kilka ważnych pojęć*, <http://kobiety.interwencjaprawna.pl/art-dyskryminacja1.html> [data dostępu: 23.10.2011].

ciel pochodzenia arabskiego poruszający się na wózku inwalidzkim, który nie zostanie zatrudniony w równym stopniu ze względu na niepełnosprawność, jak i ze względu na swoje pochodzenie.

4. Dyskryminacja pozytywna to określenie działań, które mają na celu czasowe uprzywilejowanie konkretnych grup w celu zmniejszenia negatywnych skutków funkcjonujących na ich temat stereotypów i uprzedzeń³¹. Przykładem jest promowanie zatrudniania osób niepełnosprawnych poprzez system ulg i refundacji proponowanych pracodawcom zatrudniającym takie osoby.

Mimo pozytywnych zmian społecznych, obyczajowych i światopoglądowych zachodzących w nowoczesnych społeczeństwach Europy, przejawy uprzedzeń i nierównego traktowania wyłącznie ze względu na przynależność do określonej płci, rasy, grupy wyznaniowej są wciąż charakterystyczne, szczególnie jeśli chodzi o rynek pracy. W tym konkretnym obszarze dyskryminacja objawia się w wielu sferach, takich jak³²:

1. nierówne traktowanie w zatrudnieniu – utrudnianie przedstawicielom/przedstawicielkom określonej grupy dostępu do pewnych zawodów, stosowanie przy zatrudnianiu kryteriów innych niż kwalifikacje zawodowe (wiek, płeć, wygląd, rasa, orientacja seksualna);
2. dysproporcje w wysokości zarobków osób zatrudnionych na takich samych stanowiskach;
3. pomijanie w awansie, nagrodach oraz przyznawanych dodatkowych świadczeniach związanych z wykonywaną pracą;
4. utrudniony dostęp do szkoleń i innych form doskonalenia zawodowego.

Walka o likwidację wszelkich przejawów nierównego traktowania rozpoczyna się na etapie wychowania i edukacji, zatem to w dużej mierze od świadomości i wiedzy nauczycieli, dotyczącej regulacji prawnych z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji, form i skutków, jakie przybierać może dyskryminacja, wreszcie skutecznych sposobów walki z tym szkodliwym zjawiskiem zależy sukces edukacji do równości, tolerancji i otwartości, która jest jednym z priorytetów polityki oświatowej Unii Europejskiej.

4.2. Podstawy prawne przeciwdziałania dyskryminacji, nie tylko na rynku pracy

Równe traktowanie bez względu na płeć czy jakikolwiek inny czynnik (pochodzenie, religię, rasę, orientację seksualną, niepełnosprawność) jest gwarantowane zarówno przez prawo polskie, jak i akty prawne Unii Europejskiej i Organizacji Narodów Zjednoczonych.

³¹ A. Zwolińska, *Dyskryminacja pozytywna kobiet*, http://kadry.infor.pl/popzednie_tematy_dnia/teksty/370868,dyskryminacja_pozytywna_kobiet.html [data dostępu: 23.10.2011].

³² *Encyklopedia Gazety Prawnej. Dyskryminacja*, <http://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/praca/hasla/335790,dyskryminacja.html> [data dostępu: 23.10.2011].

Uznawanie przez Polskę zasad równego traktowania wynika z przyjęcia szeregu międzynarodowych konwencji ONZ, do których zalicza się przede wszystkim³³:

1. Powszechną Deklarację Praw Człowieka, uchwaloną 10.12.1948 r.;
2. Konwencję ONZ w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, przyjętą 18.12.1979 r. (Dz. U. z dnia 2 kwietnia 1982 r.);
3. Konwencję ONZ w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 20.11.1963 r. (Dz. U. z 1969 r. Nr 25, poz. 187);
4. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r. (Dz. U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167);
5. Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 19.12.1966 r. (Dz. U. z 1977 r., Nr 38, poz. 169).
6. Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 8.11.1990 r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284).

Z kolei regulacje prawne Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania i zwalczania wszelkiej dyskryminacji zawarte są w trzech najważniejszych aktach prawnych:

1. tzw. dyrektywie rasowej (Dyrektywa Rady 2000/43/EC z 29.06.2000 r. wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne);
2. tzw. dyrektywie ramowej (Dyrektywa Rady 2000/78/EC dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy);
3. Wspólnotowym Programie Działań na Rzecz Zwalczania Dyskryminacji 2001–2006.

W polskim prawie równość obywateli gwarantuje przede wszystkim Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa zasadnicza przyznaje kobietom i mężczyznom równy dostęp do edukacji i pracy. Z kolei szczegółowe przepisy dotyczące zakazu dyskryminacji, w tym przede wszystkim ze względu na płeć, zawiera Kodeks Pracy. Tym samym polski system prawny gwarantuje kobietom i mężczyznom³⁴:

1. równe prawo do kształcenia i doskonalenia zawodowego,
2. równy dostęp do awansu zawodowego i zajmowanych stanowisk,
3. prawo do równorzędnego wynagrodzenia za wykonywanie tej samej pracy.

Omówione wyżej ustawy i dokumenty z jednej strony mają gwarantować równy status i pozycję kobiet i mężczyzn (ale również osób różnej narodowości, rasy, wyznania) na rynku pracy, a drugiej strony pozwalają osobom dyskryminowanym na podejmowanie skutecznych działań w celu ochrony swoich interesów na drodze prawnej.

³³ J. Szymańczak, *Przeciwdziałanie dyskryminacji w Polsce – wybrane aspekty polityki państwa*, „Studia BAS” 2011, nr 2(26), s. 237–260.

³⁴ L. Kafarska, *Sytuacja kobiety na polskim rynku pracy*, http://www.rynekpracy.pl/artukul.php/typ.1/kategoria_glowna.75/wpis.63 [data dostępu: 23.10.2011].

4.3. Sposoby przeciwdziałania przejawom dyskryminacji na rynku pracy

Mimo że równe traktowanie, przede wszystkim w edukacji i zatrudnieniu, gwarantuje szereg wymienionych wyżej aktów prawnych, dochodzenie swoich praw przez osobę poszkodowaną w wyniku niesprawiedliwych uprzedzeń i stereotypów nie jest łatwe. Jest to rezultat przede wszystkim trudnych do jednoznacznego sprecyzowania, bo często opartych na subiektywnych odczuciach i poglądach, kryteriów oceny sytuacji, w której doszło do dyskryminacji danej osoby³⁵. Dlatego też znajdując się w sytuacji, w której wydaje nam się, że padliśmy ofiarą nierównego traktowania, przed rozpoczęciem najbardziej drastycznych kroków rozumianych jako przeniesienie sprawy na drogę sądową, należy dokładnie przeanalizować zaistniałą sytuację. Warto też w takim przypadku poszukać porady osób specjalizujących się w sprawach dotyczących dyskryminacji. W Polsce działa bardzo wiele stowarzyszeń i fundacji zajmujących się udzielaniem wsparcia osobom dotkniętym nierównym traktowaniem. Pracownicy tego typu organizacji pomogą nam ocenić, czy dane zdarzenie nosi znamiona dyskryminacji. Zatrudnieni w tego typu instytucjach prawnicy udzielają profesjonalnych porad prawnych, w niektórych przypadkach mogą też reprezentować ofiarę dyskryminacji w sądzie. Takie stowarzyszenia oferują też osobom pokrzywdzonym wsparcie psychologów pomagających radzić sobie ze skutkami doświadczonych przeżyć. Dane omawianych organizacji znaleźć można na stronie programu Bez Uprzedzeń: www.bezuprzedzen.org.

Jeśli osoba dyskryminowana decyduje się na skierowanie swojej sprawy na drogę prawną, ma do dyspozycji kilka możliwości. W przypadku, gdy podstawą skarg ma być pogwałcenie konstytucyjnej zasady równości, w szczególnych sprawach skargę można złożyć do Trybunału Konstytucyjnego. Z reguły jednak osoby dyskryminowane składają do sądu okręgowego odpowiedni pozew o naruszenie dóbr osobistych, a podstawą roszczenia jest w takim przypadku prawo cywilne. Osoba dyskryminowana w pracy może złożyć swoją skargę do Państwowej Inspekcji Pracy i dochodzić swoich praw gwarantowanych w odpowiednich zapisach Kodeksu Pracy. Polskie prawo dodatkowo chroni osoby dyskryminowane odstępując w tego typu sprawach od zasady, że ciężar udowodnienia faktów spoczywa na osobie skarżącej. W przypadku procesów o dyskryminację to osoba oskarżona musi udowodnić, że do sytuacji nierównego traktowania nie doszło. Mimo to osoba pozywająca pracodawcę powinna być przygotowana na przedstawienie w sądzie wszelkich dowodów mogących potwierdzać wystąpienie sytuacji dyskryminacji. Mogą to być szczegółowe opisy zdarzeń, w których doszło do nierównego traktowania, oświadczenia świadków.

Jeśli skargę na pracodawcę wniesie pracownik, chroni go tzw. zakaz wiktyimizacji. Oznacza to, że prawo pracy uniemożliwia pracodawcy stosowanie jakichkolwiek represji wobec pracownika, który wytoczy mu proces o dyskryminację³⁶.

³⁵ *Antydyskryminacja...*, s. 115.

³⁶ Wiele cennych porad dotyczących postępowania w przypadku wystąpienia sytuacji dyskryminacji w miejscu pracy znajduje się na stronie internetowej: www.kobietaiprawo.pl.

Warto jednak mieć świadomość, że sprawa sądowa to ostateczność. Pierwszym działaniem osoby doświadczającej nierównego traktowania w pracy powinna być rzeczowa rozmowa z przełożonym. Czasem krzywdzące dla danej osoby zdarzenie nie jest świadomym aktem dyskryminacji, ale efektem nieporozumień, zbiegów okoliczności, specyficznych form zachowania i poczucia humoru osób o niskim poziomie kompetencji społecznych. Dlatego też tak istotna, co jeszcze raz warto podkreślić, jest edukacja do równości i tolerancji oraz otwarta, wolna od demagogii i polityki debata publiczna na temat równego traktowania.

4.4. Stereotyp nauczyciela jako zawodu typowo kobiecego

Profesja nauczyciela w Polsce charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem feminizacji. W 2010 roku udział kobiet wśród osób zatrudnionych w edukacji wynosił 77,5%³⁷. Trzeba przy tym zaznaczyć, że poziom ten utrzymuje się w tym obszarze rynku pracy od lat i nie wykazuje tendencji zniżkowych. Zdecydowana przewaga kobiet wśród kadr pedagogicznych polskich szkół wynika z kilku czynników, które w większości wiążą się z negatywnymi stereotypami na temat kobiet i przypisywanych im ról społecznych oraz zawodowych:

1. Od najwcześniejszych etapów edukacji dzieci przygotowywane są do przyjmowania stereotypowych ról społecznych. Dziewczynkom wpaja się przekonanie o ich predestynacji do zadań opiekuńczych, troski o dom i dzieci, a następnie wyboru zawodu, który pozwoli im wykorzystywać przypisywane kobietom cechy: empatię, wrażliwość, cierpliwość, łagodność itp. Chłopcy z kolei w procesie socjalizacji są przygotowani do podejmowania zadań związanych z wysiłkiem fizycznym czy też zadań technicznych, konstrukcyjnych, wymagających przebojowości, przedsiębiorczości, samodzielności. Wpływa to następnie na wybory edukacyjne i zawodowe, jakie podejmują tak wychowywani młodzi mężczyźni i młode kobiety³⁸.
2. Zawód nauczyciela uchodzi za mało prestiżowy i nisko płatny, co powoduje, że mężczyźni, jeśli w ogóle decydują się na karierę pedagoga, przeważają wśród kadr wyższych poziomów edukacji (gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne) oraz na stanowiskach kierowniczych w szkolnictwie³⁹.
3. Mężczyźni mają obawy przed pracą w środowisku silnie sfeminizowanym, któremu przypisuje się stereotypowe cechy, tj.: małostkowość, plotkarstwo, konfliktowość, niezdrowa rywalizacja⁴⁰.

³⁷ A. Strojek, *Zawody żeńskie i męskie*, <http://www.rynekpracy.pl/artukul.php/wpis.398/szukaj.1>, [data dostępu: 29.10.2011].

³⁸ M. Wieczorek, K. Kucewicz, *Edukacja, polityka i pleć* [w:] *Ślepa na pleć. Edukacja równościowa po polsku*, Warszawa 2008, s. 24–39.

³⁹ M. Bednarska, *Feminizacja zawodu nauczyciela*, http://www.eid.edu.pl/archiwum/2009,261/luty,274/temat,281/feminizacja_zawodu,2148.html [data dostępu: 29.10.2011].

⁴⁰ Ibidem.

Wyraźnie da się zauważyć, że źródła silnego sfeminizowania kadr polskich szkół tkwią przede wszystkim w powszechnym funkcjonowaniu niesprawiedliwych i krzywdzących (dla obu płci) stereotypów na temat ról społecznych kobiet i mężczyzn. Walkę z takimi uprzedzeniami trzeba rozpocząć właśnie od zmian, jakie powinny zajść w systemie edukacji i sposobie kształcenia uczniów, poczynając od etapu przedszkoli i szkół podstawowych. Ogromna rola w tej walce należy właśnie do samych nauczycieli i nauczycielek.

1. Nauczyciele powinni zwracać uwagę na niepowielanie stereotypowego podziału ról społecznych dziewczynek i chłopców w codziennych działaniach dydaktycznych i wychowawczych⁴¹:
 - należy unikać zachęcania dziewcząt i chłopców do odmiennych zabaw, przyczyniających się do utrwalania stereotypów płciowych (zabawy „w dom” dla dziewcząt i „w łowcę przygód” dla chłopców);
 - nauczyciele powinni eliminować sytuacje, w których wyłącznie chłopcy zachęceni są do podejmowania aktywności o charakterze technicznym, rozwijania zainteresowań przedmiotami ścisłymi, natomiast dziewczynki kierowane są do aktywności o charakterze artystycznym, językowym.
2. Nauczyciele powinni przykładać wagę do treści materiałów edukacyjnych, jakie wykorzystują w pracy z dziećmi. Należy zwracać szczególną uwagę, aby nie promowały one stereotypowych wyobrażeń na temat ról społecznych kobiet i mężczyzn; na przykład bajki nie zawsze powinny traktować o łagodnych księżniczkach i walecznych rycerzach, a czytanki dla dzieci powinny także dotyczyć zarówno przykładów kobiet wybierających karierę naukową, jak i mężczyzn poświęcających się wychowaniu swoich dzieci.
3. Nauczyciele powinni dbać o język, jakim posługują się w pracy z dziećmi – w poleceniach i rozmowach powinni stosować dwa rodzaje gramatyczne: męski i żeński, powinni korzystać (w miarę możliwości) z żeńskich odmian zawodów, szczególnie tych przypisywanych tradycyjnie mężczyznom.
4. Problematyka równości płci, tolerancji i otwartości na różne style życia, w sposób dostosowany do wieku i możliwości intelektualnych uczniów, powinna być możliwie często włączana do zajęć realizowanych w szkołach wszystkich szczebli kształcenia.

Wdrożenie edukacji do równości do programów nauczania, także tych przeznaczonych dla najmłodszych uczniów, pozwoli na wychowanie młodego pokolenia wolnego od przesądów, stereotypów i uprzedzeń (dotyczących nie tylko płci). W nowoczesnym społeczeństwie wybór zawodu i ścieżki kariery nie powinien przecież zależeć od utrwalanych przez szkołę i rodzinę schematów, ale od indywidualnych predyspozycji, możliwości i zainteresowań każdego człowieka.

⁴¹ M.J. Zajączkowska, *Perspektywa równości płci w edukacji i wychowaniu*, <http://www.mjz.com.pl/art/Perspektywa%20rownosci%20płci%20w%20edukacji%20i%20wychowaniu.pdf> [data dostępu: 29.10.2011).

5. Współpraca szkoły w ramach programów UE

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wysokiej jakości edukacja, jako niezbędny warunek budowy społeczeństwa opartego na wiedzy, pozostaje jednym z priorytetów polityki Unii Europejskiej. Środki finansowe przeznaczone na działania o charakterze edukacyjnym dystrybuowane są w ramach kilku programów unijnych.

Najwięcej możliwości w zakresie pozyskiwania funduszy przez placówki oświatowe stwarza Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Trzy z jego priorytetów dotyczą ściśle obszaru edukacji i oświaty:

1. Priorytet III: *Wysoka jakość systemu oświaty*;
2. Priorytet IV: *Szkolnictwo wyższe i nauka*;
3. Priorytet IX: *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach*.

Wśród działań, które mogą zostać dofinansowane ze środków tego programu, należy wymienić przede wszystkim⁴²:

1. badania prowadzone w obszarze edukacji;
2. doskonalenie i budowa innowacyjnych programów nauczania;
3. realizowanie projektów rozwijających kompetencje kluczowe uczniów;
4. działania z zakresu kształcenia ustawicznego;
5. rozwój i promocja doradztwa zawodowego;
6. programy promujące innowacyjne metody kształcenia, w tym przede wszystkim te oparte o szerokie zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnej;
7. projekty zmierzające do wyrównania szans edukacyjnych i ułatwiające dostęp do edukacji;
8. projekty zmierzające do dostosowania systemu szkolnictwa do wymogów współczesnego rynku pracy;
9. projekty rozwoju wiejskich placówek przedszkolnych i szkolnych;
10. projekty zmierzające do modernizacji i promocji kształcenia zawodowego;
11. organizacja wszelkich form doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Środki na rozwój i podniesienie poziomu edukacji uwzględnione są również w Regionalnych Programach Operacyjnych (RPO). W ramach tych programów można pozyskać przede wszystkim środki przeznaczone na infrastrukturę oświatową. Ponieważ funduszami RPO rozporządzają samorządy, to także w gestii lokalnych władz samorządowych leży zdiagnozowanie obszarów, w których w danym województwie konieczne są inwestycje. Zatem jeśli samorząd konkretnego województwa wśród priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego wskaże podniesienie poziomu edukacji, podmioty realizujące adekwatne działania mogą startować w konkursach w tym województwie. Informacje na temat harmonogramu konkursów w ramach programów RPO są opracowywane przez urzędy marszałkowskie właściwe dla każdego województwa.

Placówki oświatowe mogą się także ubiegać o uzyskanie wsparcia finansowego na działania o charakterze edukacyjnym ze środków Programów Współpracy Transgranicznej

⁴² Kompleksowe informacje na temat programu, jego celów oraz sposobów pozyskiwania dofinansowania odnaleźć można na stronach: www.kapitalludzki.gov.pl oraz www.efs.gov.pl.

w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej⁴³. Jest to jednak możliwe jedynie w przypadku, jeśli w danych regionie funkcjonuje odpowiedni program współpracy między regionami.

Najważniejszym narzędziem edukacyjnej polityki Unii Europejskiej jest Program Uczenie się przez całe życie (*Lifelong Learning Programme*) realizowany w latach 2007–2013. Jednym z jego programów sektorowych jest Comenius, skierowany do uczniów i nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół średnich, a także wskazanych przez państwa członkowskie instytucji i organizacji oświatowych. Zostanie on omówiony szerzej, ponieważ przystąpienie do współpracy w ramach tego programu jest stosunkowo proste, nie łączy się ze skomplikowanymi formalnościami, zatem może być dostępne dla każdego niemal pedagoga chętnego do podjęcia międzynarodowej współpracy ze szkołami z innych państw oraz przedstawicielami zagranicznych środowisk nauczycielskich.

Najważniejszym celem programu jest wspieranie młodych obywateli Unii w nabywaniu kompetencji niezbędnych do efektywnego funkcjonowania w nowoczesnym społeczeństwie informacyjnym oraz świadomego i aktywnego partycypowania w wielokulturowej społeczności Europy. Wśród operacyjnych celów programu wymienia się⁴⁴:

1. zwiększenie mobilności uczniów i nauczycieli poprzez wspieranie wymian, staży i współpracy pomiędzy szkołami europejskimi;
2. promowanie partnerstwa pomiędzy szkołami z różnych krajów członkowskich;
3. promowanie nauki języków obcych – tak wśród uczniów, jak i nauczycieli;
4. wspieranie tworzenia i implementowania do systemów edukacyjnych nowoczesnych metodyk nauczania, angażujących w szerokim zakresie nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne;
5. poprawę jakości systemu doskonalenia nauczycieli w Europie.

Program Comenius jest wart uwagi nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych z wielu względów. Partycypacja w projekcie wiąże się z uzyskaniem przez szkołę nie tylko celowego wsparcia finansowego, ale także pomocy logistycznej i formalnej w nawiązaniu współpracy o różnym charakterze ze szkołami w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Program Comenius oferuje wsparcie w ramach następujących działań realizowanych przez szkoły, uczniów i nauczycieli:

1. wymiany uczniów i nauczycieli;
2. staży dla nauczycieli w zagranicznych placówkach oświatowych;
3. szkoleń dla kadry placówek oświatowych;
4. praktyki zawodowej dla nauczycieli oraz studentów kierunków pedagogicznych;
5. seminariów, wizyt kontaktowych uczniów oraz kadry nauczycielskiej w ramach realizowanych projektów i partnerstw;
6. realizowania projektów edukacyjnych wspólnie przez uczniów szkół z różnych państw członkowskich UE;

⁴³ Szczegółowych informacji na ten temat poszukiwać należy na stronie: <http://www.interreg.gov.pl/20072013/EWT/transgraniczne/> [data dostępu: 24.10.2011].

⁴⁴ Informacje na temat programu Comenius zaczerpnięto ze strony: <http://comenius.org.pl/> [data dostępu: 19.10.2011].

7. tworzenia partnerstw pomiędzy szkołami i instytucjami edukacyjnymi państw członkowskich.

Warto zwrócić uwagę, że Comenius jest programem w równym stopniu nastawionym na wzmocnienie potencjału uczniów europejskich szkół, jak i na podnoszenie jakości kształcenia poprzez wspieranie doskonalenia zawodowego kadr systemów oświaty. Spośród kilku składowych pakietów programowych Comeniusa, warto w tym miejscu zwrócić uwagę na dwa, które mogą się wydać szczególnie interesujące dla nauczycieli szkół i przedszkoli województwa śląskiego.

1. Partnerskie Projekty Regio - program ten promuje współpracę pomiędzy szkołami państw Unii Europejskiej (oraz jednostkami samorządu terytorialnego pełniącymi w tym przypadku funkcję koordynującą), szczególnie w regionach przygranicznych. Projekt partnerski Comenius Regio może dotyczyć dowolnej tematyki, która jest istotna dla uczniów i nauczycieli współpracujących ze sobą szkół różnych regionów. Szczególnie rekomendowana tematyka takich projektów dotyczy zagadnień związanych z integracją uczniów pochodzących z rodzin migrujących oraz rozwijaniem kompetencji międzykulturowych. Ze środków programu Comenius Regio partnerskie szkoły mogą uzyskać wsparcie przeznaczone na realizację szerokiej gamy aktywności przewidzianych w projektach, np.: wymian, seminariów, warsztatów, szkół letnich, kursów językowych, publikacji badawczych i informacyjnych. Więcej informacji na temat programu, a także wskazówki dotyczące wymaganych formalności i warunków przystąpienia do Comenius Regio, można znaleźć w Internecie⁴⁵.
2. Mobilność szkolnej kadry edukacyjnej - program ten skierowany jest do nauczycieli wszystkich poziomów kształcenia, którzy pragną podnieść swoje kwalifikacje zawodowe i wzbogacić warsztat pracy poprzez udział w międzynarodowych szkoleniach, seminariach, konferencjach i warsztatach. Beneficjenci projektu mogą uczestniczyć również w kursach językowych, metodycznych czy też tematycznych. Niepodważalną wartością udziału w tym projekcie jest nie tylko możliwość uzyskania dofinansowania udziału w szkoleniach, dojazdu i zakwaterowania, ale przede wszystkim szansa na wymianę doświadczeń z przedstawicielami środowiska zawodowego z innych krajów, poznanie innowacyjnych metod i technik nauczania, nawiązanie kontaktów umożliwiających w przyszłości rozszerzenie współpracy. Więcej informacji na temat programu, a także wskazówki dotyczące wymaganych formalności i warunków uzyskania dofinansowania, znajduje się na stronie: <http://comenius.org.pl/index.php/ida/6/>

Innym bardzo istotnym komponentem programu *Uczenie się przez całe życie* jest program **eTwinning**. Jego cele zbliżone są do ogólnych założeń Comeniusa – kształtowania u uczniów przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych kompe-

⁴⁵ <http://comenius.org.pl/index.php/ida/194/> [data dostępu: 02.11.2011].

tencji warunkujących efektywne funkcjonowanie w społeczeństwie informacyjnym, a w przyszłości na rynku pracy. Jednak w programie eTwinning współpraca partnerska pomiędzy szkołami, uczniami i nauczycielami odbywa się przy wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych⁴⁶. Tak jak ma to miejsce w innych, omawianych wyżej inicjatywach unijnych z obszaru oświaty i edukacji, działania realizowane w ramach programu eTwinning są ukierunkowane na podnoszenie jakości kształcenia poprzez doskonalenie kompetencji zawodowych nauczycieli, wspieranie rozwoju umiejętności społecznych, językowych i interkulturowych uczniów na różnych poziomach kształcenia.

Elementem wyróżniającym eTwinning spośród innych projektów wchodzących w skład LLL jest brak możliwości uzyskania dofinansowania ze środków unijnych. Nie jest to konieczne, ponieważ szerokie wykorzystanie narzędzi elektronicznych w działaniach eTwinning pozwala na minimalizację kosztów ponoszonych przez szkoły i uczniów partycypujących w projekcie. Co więcej, bardzo wiele aktywności jest możliwych do realizacji za pośrednictwem portalu **www.etwinning.net**, który zarejestrowanym użytkownikom oferuje szereg narzędzi umożliwiających podjęcie międzynarodowej współpracy i realizację projektu edukacyjnego.

⁴⁶ A. Pietrzak, *Znaczenie i rozwój programu eTwinning w Polsce na tle Europy* [w:] *eTwinning drogą do edukacji przyszłości*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 11–30.

6. Programy szkolne

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Mówiąc o szkolnych programach, możemy wyróżnić dwie kategorie: programy ogólnopolskie, w których szkoły mogą dobrowolnie uczestniczyć, a także programy wewnątrzszkolne, których autorami i realizatorami są szkoły. Programy wewnątrzszkolne to najczęściej programy takie jak:

1. szkolny program wychowawczy,
2. wewnątrzszkolny system oceniania zachowania,
3. wewnątrzszkolny system oceniania.

Programy ogólnopolskie dotyczą raczej działań związanych z wychowaniem i propagowaniem jakichś idei, mają więc szersze pole działania. Do najbardziej znanych programów krajowych należą:

1. „Szkoła z klasą”,
2. „Szkoła promująca zdrowie”,
3. „Szkoła bez przemocy”.

6.1. „Szkoła z klasą”

Rysunek 64. Logo projektu

„Szkołę z klasą” organizuje „Gazeta Wyborcza” wraz z portalem gazeta.pl oraz Centrum Edukacji Obywatelskiej. Akcja rozpoczęła się w 2002 roku i od tego czasu tytuł „Szkoły z klasą” otrzymało już ponad 5000 placówek.

Elementami składowymi akcji są projekty:

1. *Szkoła myślenia,*
2. *Nauczyciel z klasą,*
3. *Akademia szkoły z klasą,*
4. *Uczniowie z klasą,*
5. *Szkoła z klasą: Lego, Cogito, Ago.*

Więcej informacji znajdziemy na stronach projektu⁴⁷.

Kontynuacją tego projektu stał się projekt „Szkoła z klasą 2.0”. Jego celem jest wyposażenie nauczycieli w kompetencje informatyczne z zakresu obsługi narzędzi internetowych, projektowania i wykorzystania zasobów edukacyjnych platformy nauczania zdalnego. Jest to odpowiedź na zapotrzebowanie rozwoju kompetencji informacyjnych u nauczycieli różnych przedmiotów.

⁴⁷ Regulamin programu dostępny jest pod adresem: <http://lca.szkoiazklasa.pl/16.xml> [data dostępu: 02.11.2011]. Więcej informacji również na stronie: <http://szkoiazklasa.gazeta.pl/szkoiazklasa/1,57887,1673760.html> [data dostępu: 02.11.2011].

Informacje ze strony projektu:

Program realizuje idee zawarte w Podstawie Programowej Kształcenia Ogólnego, przygotowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Objęty jest honorowym patronatem minister Katarzyny Hall⁴⁸.

Dzięki programowi „Szkoła z klasą” podnosi się standard nauczania w polskich szkołach. Udział w projekcie biorą zarówno uczniowie, jak i nauczyciele. W ramach projektu przygotowywane są pomoce dydaktyczne, budowana jest baza interesujących scenariuszy, a także powstała platforma z materiałami edukacyjnymi. Dzięki projektowi wiele szkół podniosło jakość swojej pracy. Powstały też podprojekty, które są kontynuacją pierwszych edycji, między innymi projekt „Szkoła z klasą 2.0”, który skupia się na podniesieniu kompetencji informatycznych uczestników projektu.

6.2. „Szkoła promująca zdrowie”

Rysunek 65. Logo projektu

Projekt skupia się na działaniach polegających na wyćwiczeniu nawyków pozwalających dłużej zachować zdrowie, a także na poszerzeniu wiedzy w tym zakresie. Promuje zdrowy styl życia, a w konsekwencji sprzyja przygotowaniu młodej części społeczeństwa do zmiany złych nawyków (np. żywieniowych), zwiększenia aktywności fizycznej i sportowej. Cieszy się wśród szkół dużym powodzeniem. Dzięki współpracy Ministerstw: Zdrowia, Edukacji i Turystyki i Sportu możliwe było stworzenie odpowiedniego środowiska rozwoju i upowszechniania treści promujących zdrowy tryb życia, działań profilaktycznych i różnego rodzaju inicjatyw wspierających ideę.

Informacje na temat projektu ze strony ministerstwa:

Z treści porozumienia wynika m.in.: zapewnienie synergii działań z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży, które są realizowane przez strony porozumienia w szkołach i placówkach oraz w środowisku lokalnym, w tym podejmowanie działań na rzecz wdrażania programów promujących zdrowie, m.in. programu „Szkoły dla Zdrowia Europy”⁴⁹.

⁴⁸ <http://www.kuratorium.waw.pl/pl/news/2941/szko%C5%82a-z-klas%C4%85-20-edycja-20112012-start.html> [data dostępu: 02.11.2011].

⁴⁹ http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1846%3Aszkoa-promujca-zdrowie &catid=119%3Aycie-szkoy-aktualnoci&Itemid=2 [data dostępu: 2.11.2011].

Więcej informacji o projekcie można znaleźć na stronach:

1. http://www.ore.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=249
2. http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1846%3Aszkoa-promujca-zdrowie&catid=119%3Aycie-szkoy-aktualnoci&Itemid=2

6.3. „Szkoła bez przemocy”

Rysunek 66. Logo projektu

Projekt „Szkoła bez przemocy” dotyczy działań informacyjno-edukacyjnych oraz profilaktycznych w obszarze bezpieczeństwa ucznia w szkole i poza szkołą. Dotyka delikatnych aspektów: emocji, uczuć, swobód osobistych dziecka. Edukacja dla bezpieczeństwa ma na celu przygotowanie ucznia do działań obronnych, służących pomocy innym, wskazania zagrożeń. Powstał też kodeks „Szkoły bez przemocy”, w którym znajdują się standardy, jakie powinna spełniać szkoła, której bliska jest idea walki z przemocą. Kodeks definiuje wartości i normy postępowania i zawiera warunki – formalne i organizacyjne, jakie musi spełniać szkoła, która dba o rozwiązywanie konfliktów i ograniczanie przemocy. Program „Szkoła bez przemocy” pozwolił na przygotowanie społeczeństwa do wspólnych działań profilaktycznych, ogólnopolskich debat i podjęcia działań mających na celu podniesienie poczucia bezpieczeństwa dziecka w szkole. Chodzi tu o różnego rodzaju zagrożenia i trudności, jakie dziecko może napotkać w nowym środowisku szkolnym. Założeniem jest szybka i skuteczna diagnoza problemu, natychmiastowa reakcja i zbudowanie wspólnoty wielu partnerów społecznych pomocnych w rozwiązywaniu owych problemów.

Strona z regulaminem projektu: <http://www.szkolabezprzemocy.pl/247,regulamin>.
Szkoła bez przemocy – kodeks: <http://www.szkolabezprzemocy.pl/203,kodeks>.

6.4. Programy własne

Najważniejszym zadaniem dydaktycznym nauczyciela jest realizacja podstawy programowej, wyrażonej w formule wymagań, jakie powinni spełniać uczniowie po ukończeniu kolejnych etapów kształcenia. Opis sposobu realizacji celów i zadań określonych w podstawie

programowej zawiera program nauczania, wybierany lub opracowywany przez nauczyciela dla klas, z którymi pracuje. Szczegółową definicję programu nauczania, zasad jego zatwierdzania i wdrażania, jak również wymaganą od tego rodzaju dokumentu strukturę reguluje Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. 2009 Nr 89, poz. 730). Rozporządzenie to pozostawia nauczycielowi decyzję o wyborze realizowanego przez niego programu nauczania:

1. może on wybrać program spośród zestawu opracowanego przez innych autorów;
2. może dokonać modyfikacji istniejącego programu, adekwatnie do potrzeb i możliwości grupy uczniów, dla jakich będzie przeznaczony;
3. może wreszcie opracować własny program nauczania, realizujący założenia podstawy programowej, ale dostosowany do profilu uczniów, dla jakich będzie przeznaczony.

Rekomendowane są szczególnie dwa ostatnie rozwiązania. Opracowanie autorskiej modyfikacji programu lub własnego programu nauczania pozwala na zindywidualizowanie procesu edukacyjnego wobec konkretnej grupy uczniów, z którymi na co dzień pracuje nauczyciel. To właśnie on w największym zakresie jest świadom możliwości intelektualnych i poznawczych, a także potrzeb emocjonalnych swoich podopiecznych oraz kontekstu społeczno-kulturowego, w jakim funkcjonują. Adaptując gotowy program lub opracowując własny program nauczania nauczyciel ma ogromną szansę na realizację podstawy programowej w tempie i czasie dostosowanym do możliwości uczniów. Może też zaprojektować taki dobór treści i metod kształcenia, aby uwzględnić nie tylko ogórne i uniwersalne założenia programowe, ale też zainteresowania uczniów i problematykę najważniejszą z punktu widzenia środowiska lokalnego. Trzeba też wyraźnie zaznaczyć, że opracowywanie własnego programu nauczania jest działaniem celowym z punktu widzenia rozwoju osobistego i zawodowego pedagoga. Pozwala na realizację autorskich koncepcji pedagogicznych (opartych rzecz jasna na prowadzonych przez nauczyciela obserwacjach i badaniach), jest wyrazem autorefleksji, daje możliwość przejęcia większej kontroli nad przebiegiem procesu nauczania, przyznaje dużo większą autonomię w działaniach dydaktyczno-wychowawczych⁵⁰.

Aby własny program nauczania (opracowany przez jednego nauczyciela lub zespół) został dopuszczony do użytku w danej placówce oświatowej, musi spełniać następujące kryteria⁵¹:

1. powinien zawierać opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań określonych w podstawie programowej dla odpowiedniego poziomu kształcenia;
2. w jego strukturze powinny znaleźć się elementy takie jak: szczegółowe cele kształcenia i wychowania, treści nauczania, sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć ucznia;

⁵⁰ K. Chałas, *Szanse kreowania tożsamości nauczyciela w reformującej się szkole* [w:] *Mysł pedeutologiczna i edukacja ustawiczna nauczycieli*, pod red. A. Jaworskiej i S. Zalewskiej, Warszawa 2006, s. 60–61.

⁵¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. 2009 Nr 89, poz. 730).

3. powinien być poprawny merytorycznie i dydaktycznie.

Dyrektor placówki, dla której został opracowany program, przed jego dopuszczeniem do użytku może poprosić o opinię nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, doradcę metodycznego, zespół nauczycielski lub zespół przedmiotowy. Taka opinia powinna dotyczyć zgodności projektu programu z podstawą programową oraz adekwatności programu do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony. Dopuszczenie programu własnego do użytku przebiega na podstawie decyzji dyrektora placówki oświatowej podejmowanej na wniosek nauczyciela lub nauczycieli.

7. Kompetencje nauczyciela w XXI wieku

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Pojęcie kompetencji w języku potocznym stosuje się wymiennie z terminami: kwalifikacje, umiejętności, uprawnienia, obowiązki. Kompetencje to złożenie wiedzy z danego zakresu, umiejętności potrzebnych w danym zakresie i postawy otwartej, która daje możliwość realizowania się w danej dziedzinie. Niektórzy do tego zbioru dodają jeszcze cechy osobowościowe. Tak rozumiane kwalifikacje zawodowe są utożsamiane z wykształceniem w danej dziedzinie i stażem pracy. Warto zwrócić uwagę na fakt, że kompetencje nie są stałe. Zmieniają się wraz z rozwojem człowieka, podnoszeniem jego umiejętności i zdobywaniem nowej wiedzy oraz pozyskiwaniem nowych doświadczeń. Wymienia się pięć poziomów kompetencji:

1. brak przyswojenia danej kompetencji;
2. przyswojenie kompetencji w stopniu podstawowym;
3. kompetencje przyswojone w sposób dobry, pozwalający na samodzielne działania;
4. kompetencje przyswojone w sposób bardzo dobry, pozwalający na samodzielną pracę i nauczanie innych;
5. kompetencje przyswojone w sposób doskonały, pozwalający na twórczą pracę w tym zakresie, rozwijanie wiedzy i postaw.

Zatem rozwijając dane kompetencje przechodzimy na coraz to wyższe poziomy. Ze względu na konieczność usystematyzowania wymaganych od pracowników kompetencji, dzielimy je na kategorie:

1. Pierwsza – kompetencje związane z uzdolnieniami. Odnoszą się do cech wrodzonych, predyspozycji danej osoby.
2. Druga – kompetencje związane z umiejętnościami i zdolnościami. Należą do nich między innymi kompetencje komunikacyjne, umysłowe, interpersonalne, organizacyjne, techniczne, biznesowe, przywódcze itp.
3. Trzecia – kompetencje związane z wiedzą. Wiążą się one z poziomem wykształcenia zawodowego, doświadczeniem, przygotowaniem do wykonywania zadań w danym zawodzie.
4. Czwarta – kompetencje fizyczne. Chodzi o sprawność fizyczną, wyczulenie zmysłów, zdolności psychofizyczne.
5. Piąta – kompetencje związane ze stylami działania. Brana jest pod uwagę zdolność wizualizacji, umiejętność planowania, zdolności organizacyjne.
6. Szósta – kompetencje związane z osobowością. Są to umiejętności radzenia sobie w określonych sytuacjach. Często określa się je mianem kompetencji społecznych.
7. Siódma – kompetencje związane z zasadami i wartościami. Odnoszą się do poszukiwanych w pracy wartości. Związane są ściśle z motywacją do działania.
8. Ósma – kompetencje związane z zainteresowaniami. Mają duży wpływ na efektywność w pracy, ponieważ łączą się z zainteresowaniem osoby pracującej.

Istnieją jeszcze szczegółowe cechy przypisane poszczególnym typom kompetencji. Można na przykład mówić o kompetencjach menedżerskich, oczekując od osoby zdolności związanych z:

1. delegowaniem zadań,
2. kierowaniem,
3. motywowaniem,
4. myśleniem strategicznym,
5. planowaniem,
6. przewidywaniem,
7. przywództwem,
8. rozwiązywaniem konfliktów itp.

W zależności od rodzaju pracy wymaga się od pracownika różnych kompetencji (kategorii kwalifikacji), dlatego trudno jest podać jednoznaczną definicję tego terminu. Zobaczmy, jak definiują to pojęcie inni.

Kompetencja to:

1. zbiór wiedzy, umiejętności, dyspozycji oraz postaw i wartości niezbędnych *dla skutecznej realizacji założonych zadań* (Maria Dudzikowa, 1994)⁵²;
2. *szczególna właściwość podmiotu, wyrażająca się w demonstrowaniu na wyznaczonym przez społeczne standardy poziomie umiejętności adekwatnego zachowania się, w świadomości potrzeby i konsekwencji takiego właśnie zachowania się oraz w przyjmowaniu na siebie odpowiedzialności za nie* (Maria Czerepaniak-Walczak, 1997)⁵³;
3. Wacław Strykowski⁵⁴ zauważa, że wyróżnia się najczęściej trzy grupy kompetencji nauczycieli, a mianowicie kompetencje:
 - *merytoryczne, dotyczące zagadnień nauczanego przedmiotu – nauczyciel jest ekspertem i doradcą przedmiotowym;*
 - *dydaktyczno-metodyczne, dotyczące warsztatu nauczyciela i ucznia, a więc metod i technik nauczania i uczenia się, zwłaszcza aktywizujących, projektowych i pracy grupowej – nauczyciel jest doradcą dydaktycznym;*
 - *wychowawcze, dotyczące różnych sposobów oddziaływania na uczniów; należą do nich umiejętności komunikacyjne, nawiązywania kontaktów itp. – nauczyciel jest doradcą wychowawczym i życiowym.*

W ujęciu lingwistycznym kompetencja rozumiana jest jako *zakres uprawnień, pełnomocnictw (...) zakres czyjejs wiedzy, umiejętności lub odpowiedzialności (od łac. competentia – odpowiedzialność, zgodność, uprawnienie do działania)*⁵⁵.

⁵² Dudzikowa M., *Kompetencje autokreacyjne - czy i jak są możliwe do nabycia w toku studiów pedagogicznych* [w:] Kwiatkowska H. (red.), *Ewolucja tożsamości pedagogiki*, Warszawa 1994, s. 205.

⁵³ Czerepaniak-Walczak M.: *Między dostosowaniem a zmianą. Elementy emancypacyjnej teorii edukacji*, Szczecin 1995, s. 135–137.

⁵⁴ Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003.

⁵⁵ Szymczak M., *Słownik Języka Polskiego*, Warszawa 1978, s. 977.

7.1. Jakie cechy powinien posiadać kompetentny nauczyciel?

Kompetentny nauczyciel powinien cechować się rozległą wiedzą, umiejętnościami pedagogicznymi i odznaczać się fachowością. Powinien być człowiekiem rzeczowym, refleksyjnym. Wyróżniamy następujące kompetencje dla zawodu nauczyciela:

1. kompetencje związane z wiedzą i umiejętnościami – czyli specjalistyczne;
2. kompetencje nabywane w czasie studiów pedagogicznych i na kursach specjalistycznych, dydaktyczne – czyli wiedza i umiejętności pedagogiczne;
3. kompetencje związane z umiejętnościami psychologicznymi – czyli umiejętność motywowania oraz inspirowania uczniów do nauki, również integrowania ich w jednolity zespół klasowy.

W.J. Maliszewski twierdzi, że *nauczyciel XXI wieku – wieku informatycznego powinien mieć kompetencje:*

1. *przywódcze – lidera;*
2. *porozumienia z innymi ludźmi;*
3. *wpływania na innych (perswazja);*
4. *łagodzenia i rozwiązywania konfliktów interpersonalnych;*
5. *generowania zmian pozytywnych*⁵⁶.

Czesław Banach wyróżnia z kolei dziesięć najbardziej pożądanых cech, właściwości nauczyciela:

1. *otwartość i umiejętność kontaktu z młodzieżą, empatia;*
2. *kompetencje merytoryczne i metodyczne;*
3. *poszanowanie godności ludzkiej, podmiotowość;*
4. *sprawiedliwość i obiektywizm w ocenianiu uczniów za ich pracę, wyniki i postawy;*
5. *dialogowość, negocjacyjność, demokratyczny styl kierowania grupą;*
6. *wymagalność, konsekwencja w postępowaniu;*
7. *kultura ogólna i pedagogiczna;*
8. *tolerancja;*
9. *umiejętność planowania i organizowania pracy własnej i zbiorowej; umiejętność samokształcenia i doskonalenia swojego warsztatu pracy;*
10. *poczucie humoru*⁵⁷.

Stanisław Dylak w swych licznych opracowaniach dotyczących tej problematyki pisze również o kompetencjach nauczyciela. Podaje, odwołując się do licznych pozycji literatury zagranicznej, że kompetencje nauczycielskie można podzielić na trzy grupy:

1. *kompetencje bazowe, pozwalające nauczycielowi na porozumienie się z dziećmi i współpracownikami;*

⁵⁶ Maliszewski J.W. (red.), *Komunikowanie społeczne w edukacji: dyskurs nad rolą komunikowania*, Toruń 2007.

⁵⁷ Banach Cz., *Edukacja, wartość, szansa: wybór prac z lat 1995-2001*, Kraków 2001

2. *kompetencje konieczne, bez których nauczyciel nie mógłby pracować konstruktywnie; należą do nich kompetencje interpretacyjne, autokreacyjne oraz realizacyjne;*
3. *kompetencje pożądane, które mogą, lecz nie muszą znajdować się w profilu zawodowym danego nauczyciela; należą do nich zainteresowania i umiejętności związane ze sportem, sztuką itp.*⁵⁸

Współczesny świat niewątpliwie rodzi potrzebę edukowania człowieka w różnych sferach wręcz przez całe jego życie. Kompetencje nauczycielskie muszą też zatem obejmować komponenty, które umożliwiają radzenie sobie nauczyciela w tym zróżnicowanym i wymagającym świecie. Od nauczycielskich kompetencji zależy kształtowanie tych postaw u młodych ludzi i – w konsekwencji – rozwijanie ich kompetencji.

Wraz z reformami polskiej oświaty podkreślano znaczenie edukowania młodych ludzi w różnych sferach aktywności.

7.2. Kompetencje nauczyciela w Europie

W dniach 20–21 czerwca 2005 roku w Brukseli odbyła się konferencja podsumowująca prace powołanej przez Komisję Europejską grupy roboczej w związku z wdrażaniem dokumentu *Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010*, który jest ściśle związany ze Strategią lizbońską przyjętą przez UE w 2000 roku.

Dyskusja wokół owej Strategii lizbońskiej towarzyszyła debacie, której temat obejmował między innymi zakres pojęcia kompetencji w edukacji. Grupa robocza powołana przez komisję Europejską przygotowała opis pakietu kompetencji europejskiego nauczyciela. Czytamy w nim:

Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej:

1. kompetencje związane z procesem uczenia się / nauczania;

1.1. umiejętność pracy w wielokulturowej i zróżnicowanej społecznie klasie;

1.2. umiejętność stworzenia dogodnych warunków do uczenia się, tzn. nauczyciel:

- *ma być organizatorem procesu uczenia się;*
- *ma uczynić ze swoich uczniów badaczy;*
- *tworzy programy nauczania, stale się szkoli i doskonali, usprawnia swoją pracę, działa w różnego rodzaju stowarzyszeniach i organizacjach;*
- *jest animatorem życia społeczno-kulturalnego w regionie;*

1.3. umiejętność włączenia technologii informacyjno-komunikacyjnej do codziennego funkcjonowania uczniów;

1.4. umiejętność pracy w różnych zespołach (team work);

1.5. umiejętność współpracy przy tworzeniu programów nauczania, organizacji procesu kształcenia i oceniania;

1.6. umiejętność współpracy z osobami ze środowiska lokalnego i z rodzicami;

1.7. umiejętność dostrzegania i rozwiązywania problemów;

⁵⁸ Dylak S.: *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*. Poznań 1995, s. 37

1.8. umiejętność stałego poszerzania swojej wiedzy i doskonalenia swoich umiejętności;

2. kompetencje związane z kształtowaniem postaw uczniowskich;

2.1. umiejętność wykształcenia u uczniów postawy obywatelskiej i społecznej;

2.2. umiejętność promowania takiego rozwoju kompetencji u uczniów, które pozwolą im, jako pełnoprawnym obywatelom danego państwa, z sukcesem funkcjonować w społeczeństwie wiedzy, co obejmuje:

- *motywację do nauki, nie tylko formalnej, objętej obowiązkiem szkolnym;*
- *nauczanie uczenia się;*
- *krytyczne przetwarzanie informacji;*
- *posługiwanie się komputerem i korzystanie z wszelkich urządzeń cyfrowych;*
- *twórczość i innowacyjność;*
- *rozwiązywanie problemów;*
- *przedsiębiorczość;*
- *współpracę z innymi;*
- *łatwość w komunikacji z innymi;*
- *umiejętność poruszania się w kulturze wizualnej;*

2.3. umiejętność wtopienia wymienionych wyżej kompetencji ponadprzedmiotowych w czasie nauczania/uczenia się określonego przedmiotu.

Jak widać, kompetencje te są rozległe i wymagają od nauczyciela wiedzy z różnych dziedzin życia. Zostały one podzielone na dwa ważne obszary. Jeden jest związany z czynnościami edukacyjnymi, a drugi dotyczy wymagań z zakresu psychologicznego, kształtując osobę wychowanka w sferze emocjonalnej.

W Polsce kompetencje kluczowe rozwijane były m.in. w programie KREATOR, realizowanym w latach 1995–1999 w CODN na zlecenie MEN. Wyróżniono w nim:

1. planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się,
2. skuteczne porozumiewanie się w różnych sytuacjach,
3. efektywne współdziałanie w zespole,
4. rozwiązywanie problemów w twórczy sposób,
5. operowanie informacjami i efektywne posługiwanie się technologią informacyjną.

Z tych dokumentów jasno wynika, że rozwój zawodowy nauczyciela powinien trwać przez jego całe życie, zatem istotna jest rola instytucji wspierających rozwój nauczyciela. On sam również powinien czynnie uczestniczyć w tym procesie. Centralnym komponentem programów edukacji nauczycieli powinna być mobilność, dlatego nauczycielom stworzono możliwość odbywania wyjazdów studyjnych po to, by poznawali inne systemy edukacyjne, a w konsekwencji mogli wykorzystać zdobytą wiedzę w swojej codziennej pracy. Zwraca się również uwagę na powinność wyższych uczelni, które mają starać się uwzględnić w swoich programach nauczania najnowsze osiągnięcia praktyczne. Kształcenie nauczycieli jako takie powinno stać się przedmiotem studiów i badań naukowych.

Mirosław Sielatycki w publikacji CODN pisze:

W projekcie rekomendacji Komisji Europejskiej opisano również nauczyciela przyjmując trzy kluczowe punkty odniesienia dla tego zawodu, wobec: wiedzy, innego człowieka i społeczeństwa.

Nauczyciele powinni umieć:

1. *Pracować z wiedzą, nowymi technologiami i informacją: powinni umieć pracować z różnymi rodzajami wiedzy. Ich wykształcenie powinno im umożliwić dotarcie do wiedzy, jej analizę, zatwierdzenie, refleksję i przekazanie jej przy użyciu nowoczesnej technologii tam, gdzie jest to właściwe. Ich umiejętności pedagogiczne powinny im umożliwić tworzenie sytuacji uczenia się i kierowanie nimi przy zachowaniu swobody wyboru sposobu przekazywania wiedzy. Umiejętności te oznaczają też innowacyjność i kreatywność. Dobra znajomość technologii komputerowej i informacyjnej pozwoli im na efektywne włączenie jej w proces uczenia się i nauczania. Powinni umieć kierować i wspierać uczniów w docieraniu i gromadzeniu informacji. Powinni doskonale znać swoją dziedzinę i traktować uczenie się jako proces trwający całe życie. Ich praktyczne i teoretyczne umiejętności powinny umożliwić im uczenie się z własnych doświadczeń i dopasowanie strategii uczenia do potrzeb uczniów.*
2. *Pracować z innymi ludźmi: pracują w zawodzie, który powinien opierać się na tolerancji i rozwijaniu potencjału każdego ucznia. Muszą znać zagadnienia związane z rozwojem człowieka i okazywać pewność siebie w kontaktach z innymi. Powinni umieć pracować z indywidualnymi uczniami i wspierać ich, aby stali się pełnymi aktywnymi uczestnikami społeczeństwa. Powinni też poprzez organizowanie ćwiczeń polegających na współpracy rozwijać zbiorową inteligencję uczniów i współpracować z innymi nauczycielami, aby wzbogacić własne uczenie się i nauczanie.*
3. *Pracować w społeczeństwie i dla społeczeństwa: przyczyniają się do przygotowania uczniów do roli obywateli Unii Europejskiej i pomagają uczniom zrozumieć znaczenie uczenia się przez całe życie. Powinni umieć promować mobilność i współpracę w Europie i wspierać wzajemny szacunek i zrozumienie kultur. Powinni także wiedzieć, w jakim stopniu edukacja wpływa na kształtowanie się spójnych społeczeństw. Powinni rozumieć równowagę między poszanowaniem i uświadomieniem sobie różnorodności kultur, a znajdowaniem wspólnych wartości. Muszą rozumieć, co powoduje spójność społeczeństwa, a co wykluczenie i zdawać sobie sprawę z etycznych wymiarów społeczeństwa wiedzy. Powinni umieć efektywnie pracować ze społecznością lokalną, partnerami, rodzicami, instytucjami kształcenia nauczycieli i grupami przedstawicielskimi. Powinni być świadomi, że dobra edukacja daje uczącym się coraz więcej możliwości zatrudnienia. Dzięki doświadczeniu i wprawie powinni też mieć swój wkład w systemy zapewnienia jakości⁵⁹.*

⁵⁹ Sielatycki M., *TRENDY uczenie w XXI wieku*, „Internetowy magazyn” CODN 2005, nr 3.

Owe wymagania i oczekiwania w stosunku do nauczycieli powinny być mierzalne, więc należy również przygotować pewne standardy, według których można będzie określić procent ich spełnienia. Takim dokumentem poświadczającym posiadanie kompetencji w danej dziedzinie są certyfikaty.

7.3. Certyfikaty w rozwoju pedagoga

Certyfikaty i zaświadczenia nauczyciel może zdobyć w ogólnie dostępnym systemie doskonalenia, odbywając szkolenie w zakładach kształcenia ustawicznego, w ośrodkach doskonalenia nauczycieli, ośrodkach metodycznych, firmach komputerowych i innych. Każda forma doksztalcania jest zazwyczaj zakończona wydaniem stosownego zaświadczenia. Szkolenia ze względu na przydatność zawodową dzielimy na dwa typy – doskonalące i nadające kwalifikacje zawodowe. Szkolenia doskonalące to zazwyczaj krótkie formy czasowe, przygotowane na określony temat. Wzbogacają wiedzę nauczyciela o dodatkowe informacje, kształcą pewne umiejętności i podnoszą jego kompetencje w danym, znanym mu już obszarze. Kursy i szkolenia nadające kwalifikacje to druga grupa, która wyposaża nauczyciela w nową wiedzę i umiejętności, dając mu możliwość poszerzenia swoich kompetencji. Najczęściej rozumie się przez to zdobycie uprawnień do nauczania dodatkowego przedmiotu, podjęcia nowych zadań szkolnych (np. praca w bibliotece szkolnej czy praca w charakterze pedagoga szkolnego). Uczelnie wyższe uczestniczą również w procesie ustawicznego kształcenia nauczycieli oferując różnego rodzaju studia podyplomowe. O ile dyplom studiów podyplomowych stanowi swoistą wartość i nikt nie podważa jego wiarygodności, to zaświadczenie wydane przez jakąś prywatną firmę szkolącą nie jest mierzalne i porównywalne w skali kraju. Coraz częściej zatem mówi się o certyfikatach potwierdzających kompetencje w danym obszarze. Przykładem takich certyfikatów mogą być ECDL, ECCC, TELC. Dwa pierwsze dotyczą kompetencji komputerowych, trzeci zaś jest związany ze znajomością języka na wskazanym poziomie.

Certyfikat TELC⁶⁰ (*The European Language Certificates*)

Jest to certyfikat językowy bazujący na systemie egzaminów stworzonym w oparciu o program ramowy: *Common European Framework of Reference Rady Europy*. Certyfikat TELC uzyskuje się po zdaniu egzaminu, który sprawdza znajomość języka. W czasie tego egzaminu kładzie się szczególny nacisk na umiejętność porozumiewania się. Po ukończonym teście egzaminowany poznaje jego wyniki i w niedługim czasie otrzymuje stosowny certyfikat. Certyfikaty TELC są honorowane na terenie Unii Europejskiej.

⁶⁰ <http://www.cnc.umcs.lublin.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

Certyfikat ECDL⁶¹

Certyfikat umiejętności komputerowych został określony jako „Europejskie Komputerowe Prawo Jazdy”, w języku angielskim: *European Computer Driving Licence*. Odnosi się do kompetencji komputerowych osoby certyfikowanej. Aby go otrzymać, należy zdać egzamin w pięciu obszarach: edytor, podstawy obsługi systemu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, multimedia, sieci. Można je wymiennie dobierać, ale należy zaliczyć przynajmniej pięć modułów, by go uzyskać.

Korzyści dla posiadacza certyfikatu ECDL:

1. *wzrost pozycji na rynku pracy,*
2. *większa pewność utrzymania zatrudnienia,*
3. *wzrost mobilności,*
4. *wzrost szans na rynku pracy w Europie i na świecie⁶².*

Badane są w nim kompetencje komputerowe, które są ujednolicone dla wszystkich. Osoba, która uzyskuje certyfikat ma określoną wiedzę i umiejętności komputerowe.

Certyfikat ECCC⁶³

Certyfikat kompetencji komputerowych, który dopuszcza certyfikację w poziomach, tj.: od podstawowego, poprzez średniozaawansowany i zaawansowany, aż po najwyższy – eksperta. W tym certyfikacie wyróżnia się podział na obszary: ogólny i branżowy. Do obszaru kompetencji ECCC ogólnego należą następujące moduły certyfikacyjne: Edycja dokumentów, Sprzęt i oprogramowanie komputerowe, Bazy danych, Obliczenia arkuszowe, Technologie mobilne, Multimedia, Technologie informacyjno-komunikacyjne oraz Grafika biznesowa. Ten zakres modułów przypomina zakres certyfikatu ECDL, jednak nie ma obowiązku zdawania go w blokach. Można wybrać sobie jeden obszar np.: Obliczenia arkuszowe i uzyskać certyfikat w tym zakresie, w czterech poziomach. W branżowym obszarze certyfikatu ECCC wyróżniono następujące moduły: Służba zdrowia, e-Nauczanie oraz Obsługa turystyki. Jest to związane z kwalifikacjami i kompetencjami pracowniczymi w danym zawodzie.

Różnorodność obszarów i poziomów certyfikowanych kompetencji umożliwia elastyczne dostosowanie poziomu zweryfikowanych umiejętności i wiedzy pracownika do wymagań na każdym konkretnym stanowisku pracy. Wybór obszaru i poziomu kompetencji dla poszczególnych stanowisk pracy jest wspomagany Macierzą Kompetencji ECCC. Stopień spełnienia przez osobę wymagań kompetencyjnych dla każdego poziomu i modułu certyfikatu ECCC sprawdzany jest przy pomocy egzaminu, którego czas trwania i zawartość merytoryczna zależy od poziomu certyfikacji. Po zakończeniu egzaminu wydawany jest Certyfikat

⁶¹ <http://www.ecdl.com.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

⁶² <http://www.ecdl.com.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

⁶³ <http://www.eccc.com.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

ECCC zaświadczający o stopniu spełnienia wymagań ECCC (w procentach) przez zdającego. Egzaminom ECCC może się poddać każda osoba. Może ona wybrać dowolny moduł i poziom certyfikacji swoich kompetencji⁶⁴.

Podsumowując należy podkreślić, że owe certyfikaty standaryzują swymi założeniami wymogi stawiane osobie egzaminowanej w obszarze wiedzy i kompetencji w danej dziedzinie. Zdobyć określonego certyfikatu jest możliwe po zdaniu egzaminu w wybranym obszarze. Ponieważ wymagania są zawsze takie same, pozwala to na porównanie wyników i określenie stopnia kompetencji badanego. Możemy być w związku z tym pewni poziomu wiedzy i umiejętności każdej z osób spełniających owe warunki.

⁶⁴ <http://www.eccc.com.pl/> [data dostępu: 02.11.2011].

Zakończenie

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Opieka nad praktykantem to zadanie niezwykle odpowiedzialne i wymagające szczególnych kompetencji. Pierwsze kroki w zawodzie nauczyciela mogą być bardzo stresujące dla młodego człowieka, ważne jest więc, aby miał przy sobie doświadczonego nauczyciela, który stanie się jego mentorem i wprowadzi go w specyfikę tej pracy. Dlatego tak istotne jest, aby opiekunki i opiekunowie praktyk biorący udział w niniejszym bloku warsztatowym zdawali sobie sprawę z wagi swoich obowiązków.

Nauczyciele sprawujący opiekę nad praktykantami nie tylko powinni wiedzieć, na czym ma polegać ich współpraca z uczelnią, na której studiuje praktykant, czy też jak prowadzić praktyki i ewaluację pracy studenta. Ważna jest również znajomość technologii informacyjnych w nauczaniu, wiedza na temat możliwości współpracy szkoły w ramach programów oferowanych przez Unię Europejską czy rozeznanie w korzyściach, jakie niosą ze sobą programy szkolne. Wiedzę tę nauczyciel może przekazać praktykantowi, jak również wykorzystać we własnej pracy. Powinien również wiedzieć, jakimi cechami charakteryzuje się kompetentny nauczyciel, który odnajduje się zarówno w realiach polskiej szkoły, jak i spełnia wymagania stawiane przez Unię Europejską. Ważne, aby ideał ten przekazywał praktykantom, jak również sam do niego dążył.

Warto, aby uczestnicy zyskali w trakcie warsztatów świadomość, że rzetelne wykonywanie obowiązków opiekuna praktyk nie tylko przynosi korzyści studentom-praktykantom, ale może być również źródłem ogromnej satysfakcji dla nauczyciela.

Bibliografia

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

www.praktykaiwiedza.edu.pl

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

1. *Antydyskryminacja*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2005.
2. Banach Cz., *Edukacja, wartość, szansa: wybór prac z lat 1995–2001*, Kraków 2001.
3. Czekaj K., Mackiewicz M., Stopolska J., *Program Praktyk Pedagogicznych*, Łódź 2011.
4. Denek K., *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Toruń 1999.
5. Dylak S., *Wizualizacja w kształceniu nauczycieli*, Poznań 1995.
6. *Infocen Forum Edukacyjne. Biuletyn Informacyjny KPCEN we Włocławku*, nr 45, 2008.
7. Komorowska H., *Konstrukcja, realizacja i ewaluacja programu nauczania*, Warszawa 1998.
8. Kwiatkowska H., Szybisz M. (red.), *Komunikacyjne kompetencje zawodowe nauczycieli*, wyd. Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Warszawa 1997.
9. Maliszewski J.W. (red.), *Komunikowanie społeczne w edukacji: dyskurs nad rolą komunikowania*, Toruń 2007.
10. Niemierko B., *Drogi i bezdroża ewaluacji*, „Kwartalnik pedagogiczny” 1996, nr 3.
11. Niemierko B., *Między oceną a dydaktyką*, Warszawa 1991.
12. Niemierko B., *Pomiar sprawdzający w dydaktyce*, Warszawa 1990.
13. Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1992.
14. Pietrzak A., *Znaczenie i rozwój programu eTwinning w Polsce na tle Europy* [w:] *eTwinning drogą do edukacji przyszłości*, Warszawa 2009.
15. *Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli* Dziennik Ustaw (Dz. U.) 2004 nr 207 poz. 2110.
16. Sielatycki M., *TRENDY uczenie w XXI wieku*, Internetowy magazyn CODN 2005, nr 3.
17. Siemak-Tylińska A., Kwiatkowska H., Kwiatkowski S.H. (red.), *Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata*, Warszawa 1998.
18. Sobańska-Bondaruk M., *Zasady konstruowania programów nauczania*, „Wiadomości historyczne” 1996, nr 3.
19. Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003.
20. Strykowski, W. *Szkoła współczesna i zachodzące w niej procesy* [w:] W. Strykowski, J. Strykowska, J. Pieluchowski, *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Poznań 2003.
21. Szczepańska M., *Program autorski – jak go napisać?*, Słupsk 1999.
22. Szymańczak J., *Przeciwdziałanie dyskryminacji w Polsce – wybrane aspekty polityki państwa*, „Studia BAS” 2011, nr 2(26), s. 237–260.
23. Tkaczyk L., *Kompetencje wychowawcy klasy w nowej sytuacji edukacyjnej* [w:] *Infocen Forum Edukacyjne. Biuletyn Informacyjny KPCEN we Włocławku*, nr 45, 2008, s. 20.

Źródła internetowe

1. *Encyklopedia Gazety Prawnej. Dyskryminacja*,
<http://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/praca/hasla/335790,dyskryminacja.html>
2. <http://lca.szkolazklasa.pl/16.xml>
3. <http://ocop.republika.pl/>
4. <http://szkolazklasa.gazeta.pl/szkolazklasa/0,58420.html>
5. <http://szkolazklasa.gazeta.pl/szkolazklasa/0,74515.html>
6. <http://szkolazklasa.pl>
7. http://www.ceo.org.pl/portal/b_szkola_myslenia
<http://szkolazklasa.gazeta.pl/szkolazklasa/1,57887,1673760.html>
8. <http://www.nauczyciel.szkolazklasa.pl/>
9. <http://www.ocenaopisowa.republika.pl/>
10. <http://www.pytlak.com.pl/>
11. http://www.selke.pl/szk_ofe.htm
12. <http://www.szkolabezprzemocy.pl/203,kodeks>
13. <http://www.szkolabezprzemocy.pl/247,regulamin>
14. http://www.vulcan.edu.pl/dla_szkol/optivum/ocenie_oceniane_opisowe/Strony/wstep.aspx
15. http://www.vulcan.edu.pl/dla_szkol/optivum/plan_lekcji/Strony/wstep.aspx
16. <http://www.wydawnictwo.librus.pl/programy-komputerowe/ocena-opisowa>
17. <http://www.wydawnictwo.librus.pl/programy-komputerowe/plan-lekcji>
18. <http://youtu.be/FMEzQKin488>
19. Kafarska L., *Sytuacja kobiety na polskim rynku pracy*,
http://www.rynekpracy.pl/artikul.php/typ.1/kategoria_glowna.75/wpis.63.
20. *Korzystanie z usług poradni psychologiczno-pedagogicznych*,
<http://www.eksperciwoswiacie.pl/dla-pedagogow-i-psychologow/art,19,korzystanie-z-uslug-poradni-psychologiczno-pedagogicznych.html#.TqQBd11Zovw>.
21. Wencel K., *Dyskryminacja i jej przejawy, czyli kilka ważnych pojęć*,
<http://kobiety.interwencjaprawna.pl/art-dyskryminacja1.html>.
22. www.comenius.org.pl
23. www.efs.gov.pl
24. www.efs.gov.pl
25. www.interreg.gov.pl
26. www.jak-zmniejszyc-fotke.pl/
27. www.kapitalludzki.gov.pl
28. www.kapitalludzki.gov.pl
29. www.moodle.com
30. www.moodle.org
31. www.ngo.pl

32. www.nottingham.ac.uk/xerte
33. www.orangespace.pl
34. www.policja.pl
35. www.sjp.pwn.pl
36. www.zmniejszacz.pl/
37. www.zmniejszamy.pl
38. Zwolińska A., *Dyskryminacja pozytywna kobiet*,
http://kadry.infor.pl/popzednie_tematy_dnia/teksty/370868,dyskryminacja_pozytyw-na_kobiet.html